

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 15 października 2014 r.

Poz. 5822

UCHWAŁA NR XLIII/249/2014 RADY GMINY WIERZCHOSŁAWICE

z dnia 1 października 2014 roku

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wierzchosławice na lata 2014 – 2017

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.) oraz z art. 87 ust.3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków **Rada Gminy Wierzchosławice uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wierzchosławice na lata 2014–2017 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

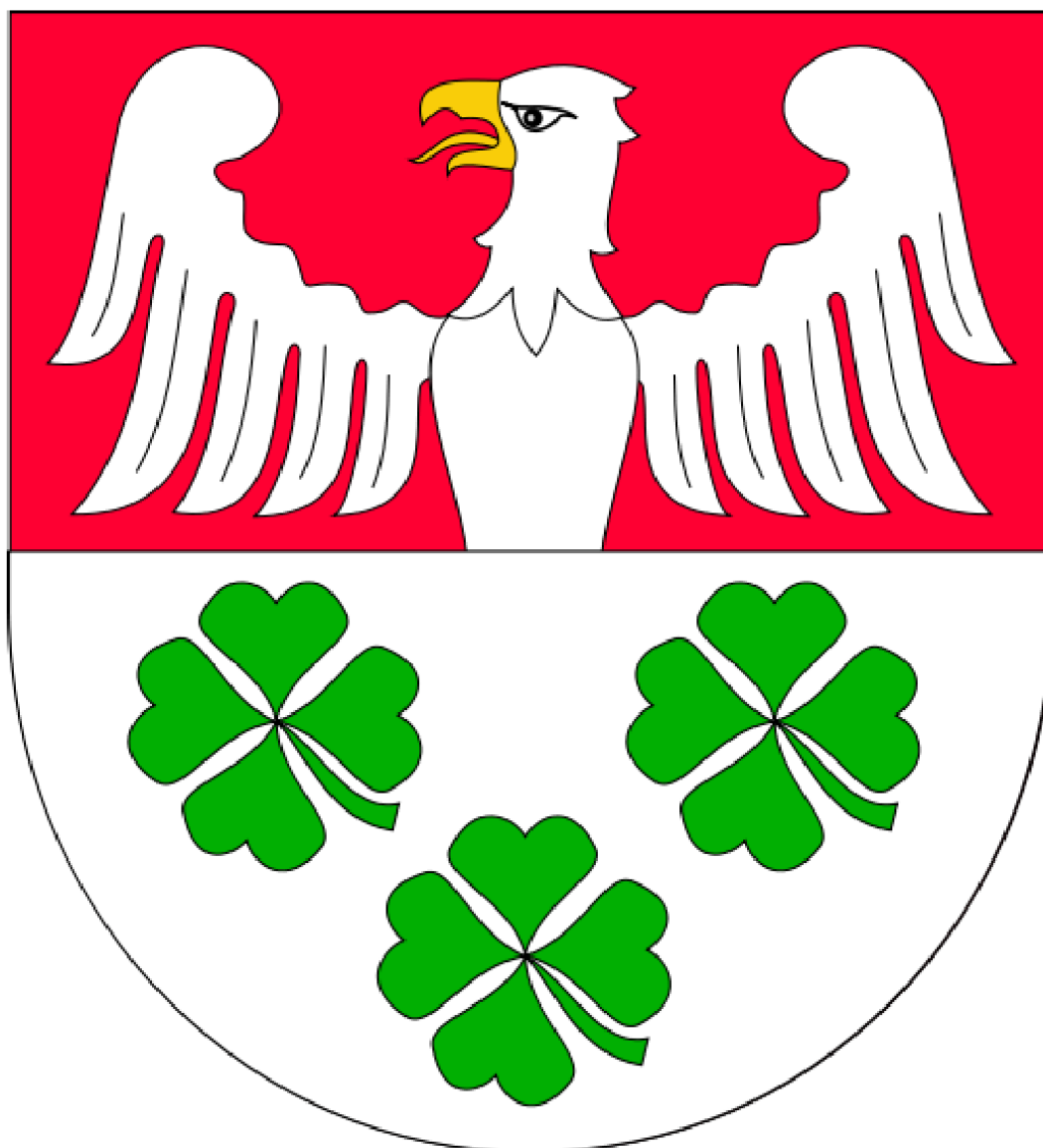
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Wierzchosławice.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Grzegorz Mikołajczyk

Załącznik
do Uchwały Nr XLIII/249/2014
Rady Gminy Wierzchosławice
z dnia 1 października 2014 roku

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY WIERZCHOSŁAWICE 2014-2017

Wprowadzenie

Przyjęte założenia struktury i formy opracowania opierają się na wytycznych rekomendowanych przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków – *Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik Metodyczny*.¹ Opracowanie zakłada wykonanie gminnej ewidencji zabytków jako jeden z elementów programu. Przedmiotem opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy Wierzchosławice.

Gmina Wierzchosławice położona jest w powiecie tarnowskim, w województwie małopolskim, obejmuje obszar 74,84 km². Gminę tworzą następujące miejscowości: Bobrowniki Małe, Bogumiłowice, Gosławice, Kępa Bogumiłowicka, Komorów, Łętowice, Mikołajowice, Ostrów, Rudka, Sieciechowice i Wierzchosławice.

Celem opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego, osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy Wierzchosławice.

Dokument ten nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz określa uwarunkowania i formułuje politykę w zakresie działań związanych z inicjowaniem, wspieraniem oraz koordynowaniem prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego gminy.

Podstawą dla formułowania polityki w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego jest rozpoznanie zasobów dziedzictwa materialnego (tu bazą jest gminna ewidencja zabytków) oraz niematerialnego. Dla gminy Wierzchosławice ustalono w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków listę obiektów przyjętych do gminnej ewidencji zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wierzchosławice przyjmuje Rada Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w myśl art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Program stanowi podstawę współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta powinna przynieść lokalnej społeczności, i nie tylko, wymierne korzyści, a przede wszystkim wpłynąć dodatnio na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wierzchosławice jest ogłaszany w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym, zgodnie z art. 87 ust. 1 w/w ustawy. Jednocześnie w/w ustawa w art. 87 ust 5 precyzuje, iż z realizacji Programu Wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy i przekazuje Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

---

¹ Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji – Warszawa 2008 r.

1. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną obowiązku wykonania programu opieki nad zabytkami stanowi przepis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Ustala on, że wójt sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Programy opieki nad zabytkami, zgodnie z art. 87 ust.2, mają na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- 6) wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 7) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 8) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochrona zabytków stanowi konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Artykuł 5 Konstytucji² stwierdza, że Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, **strzeże dziedzictwa narodowego** oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Artykuł 6 określa, że Rzeczpospolita Polska **stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury**, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Zgodnie z artykułem 86 **każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie**. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

2.1. Podstawowe pojęcia i obowiązki wynikające z Ustawy o ochronie zabytków

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z art. 3 użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) **zabytek** – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) **zabytek nieruchomy** – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) **zabytek ruchomy** – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) **zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) **prace konserwatorskie** – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) **prace restauratorskie** – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) **roboty budowlane** – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) **badania konserwatorskie** – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) **badania architektoniczne** – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na

²Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

- 11) **badania archeologiczne** – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) **historyczny zespół budowlany** – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) **krajobraz kulturowy** – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) **otoczenie** – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 4 ustawy ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Według art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) **zabytki nieruchome** będące, w szczególności: a) krajobrazami kulturowymi, b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, c) dziełami architektury i budownictwa, d) dziełami budownictwa obronnego, e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, f) cmentarzami, g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) **zabytki ruchome** będące, w szczególności: a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późn. zm.), f) instrumentami muzycznymi, g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- 3) **zabytki archeologiczne** będące, w szczególności: a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, b) cmentarzyskami, c) kurhanami, d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. 2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W art. 7 ustanawia się następujące formy ochrony zabytków w Polsce:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W art. 19 ustalono, że w **studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy** oraz w **miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego** uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

W przypadku gdy gmina posiada program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1. 3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zgodnie z art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust.4. określa, że wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

2.2. Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków podstawowym zadaniem samorządów

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W artykule 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013r. poz. 594 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Istotne jest przy tym uwzględnienie innych uregulowań prawnych, w tym:

- 1) ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012r., poz. 647 z późn. zm.);
- 2) ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2013r., poz. 1409 z późn. zm.);
- 3) ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013r., poz. 1232);
- 4) ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2013r., poz. 627);
- 5) ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2014 r., poz. 518 z późn. zm.);
- 6) ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności

- kulturalnej (Dz. U. z 2012r., poz. 406)
- 7) ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2014 r., poz. 1118).

3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

3.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami – relacje GPOnZ z dokumentami sporządzanymi na poziomie krajowym

Pierwszym dokumentem jest *Strategia rozwoju kraju 2007-2015*³, który podejmuje problematykę zasobów dziedzictwa kulturowego, zarówno w uwarunkowaniach i przesłankach rozwoju kraju, jak i w celach i priorytetach. Dokument podkreśla fakt posiadania przez Polskę bogatych zasobów dziedzictwa kulturowego, które są jednym z elementów wpływających na korzystny wizerunek kraju w Europie i na świecie oraz podnoszą atrakcyjność turystyczną kraju. Bezpośrednia dostępność do obiektów kultury również dzięki tworzeniu przestrzeni wirtualnego dostępu do polskich zasobów kulturowych, co będzie możliwe dzięki propagowaniu w sieci internetowej informacji o ofertach turystycznych, zabytkach i edukacji kulturowej. Zgodnie z tym zapisem *Gminna ewidencja zabytków gminy Wierzchosławice* oraz *Program opieki nad zabytkami* zostaną zamieszczone w wersji elektronicznej na stronie internetowej www.wierzchoslawice.pl Gminy Wierzchosławice.

Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Wierzchosławice wpisuje się również w ogólnopolską *Narodową strategię rozwoju kultury na lata 2004-2013*⁴, która formułuje jako cel strategiczny zrównoważenie rozwoju kultury w regionach, a w jednym z celów szczegółowych określa zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Instrumentem realizacji strategii mają być m.in. Narodowe Programy Kultury – w tym „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Celem tego programu jest poprawa stanu i dostępności zabytków poprzez:

- tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze ochrony zabytków,
- kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwój turystyki i przedsiębiorczości,
- tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą,
- wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

W *Uzupełnieniu narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004-2020*⁵ przewidziano wśród instrumentów wdrożenia m.in. programy operacyjne. Na tej podstawie przyjmuje się, że zadaniem głównym polityki w dziedzinie ochrony zabytków powinno być wykreowanie mechanizmów gwarantujących wzmocnienie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony na podstawie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich, tj.:

- zasady *primum non nocere*; zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekonicznych); zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco; zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
- zasady odwracalności metod i materiałów; zasady wykonywania wszelkich prac

³ Strategia rozwoju kraju 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa listopad 2006

⁴Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 – 2013, Ministerstwo Kultury

⁵Uzupełnienie narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004 – 2020, Ministerstwo Kultury, Warszawa 2005.

zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Kolejnym dokumentem, w który wpisuje się Gminny program opieki nad zabytkami jest **Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030**⁶, przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. W dokumencie tym określa się m.in. politykę w zakresie dziedzictwa kulturowego. Określone zostały w nim następujące cele polityki przestrzennej oraz zalecane działania odnoszące się do dziedzictwa kulturowego Polski:

- rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji,
- zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska,
- zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego przy aktywnym udziale społeczności lokalnych,
- rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych i związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych,
- ochrona i wykorzystanie dla celów rozwojowych potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego warunkiem rozwoju obszarów wiejskich oraz zyskaniu dodatkowych źródeł dochodu poza rolnictwem,
- osiąganie specjalizacji dzięki wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego, zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, szansą dla rozwoju wielu obszarów wiejskich,
- poprawa stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochrona dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawa transportu publicznego, itp. powinny zapewniać kompleksowe lokalne programy rewitalizacji,
- określenie w oparciu o jednolitą metodologię równorzędnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury materialnej w celu stworzenia warunków do prowadzenia aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do tych zasobów, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony na podstawie list obiektów i obszarów oraz prowadzenia monitoringu zachowania zasobów.

3.2. Relacje GPOnZ z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

Gminny program opieki nad zabytkami wpisuje się też w ochronę małopolskiej przestrzeni kulturowej zawartej w **Strategii rozwoju województwa małopolskiego na lata 2011-2020**.⁷ Wymieniono tam następujące działania kluczowe w zakresie opieki nad regionalnym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym oraz ochrony i kształtowania krajobrazu:

- 1) Kształtowanie zrównoważonego krajobrazu kulturowego;
- 2) Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków oraz przeciwdziałanie procesowi ich degradacji;
- 3) Ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek;

⁶Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta przez Radę Ministrów 13 kwietnia 13 grudnia 2011r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

⁷Strategia rozwoju województwa małopolskiego na lata 2011-2020, uchwała Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011r.

- 4) Ochrona tradycyjnej zabudowy regionalnej i układów ruralistycznych;
- 5) Powstrzymanie degradacji wartościowych krajobrazów kulturowych oraz dewastacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia;
- 6) Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych;
- 7) Zachowanie i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, w tym przywrócenie rzeczywistej wartości zniszczonym obiektom oraz ponowne określenie dla poszczególnych obiektów ich wartości zabytkowych, wskazanych do bezwzględneho zachowania;
- 8) Utrzymanie wielokulturowego bogactwa oraz tożsamości lokalnej i regionalnej szczególnie poprzez wspieranie folkloru, tradycji i sztuki ludowej;
- 9) Funkcjonalne zarządzanie kulturą i dziedzictwem kulturowym, w tym rozwój partnerstwa sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego;
- 10) Badanie i dokumentowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego;
- 11) Poprawa funkcjonowania instytucji opieki nad zabytkami;
- 12) Wdrożenie mechanizmów włączających wartości dziedzictwa w obieg gospodarczy;
- 13) Zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu;
- 14) Stworzenie systemu oraz procedur zarządzania dziedzictwem przyrodniczym;
- 15) Zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie wysokiego poziomu estetycznego otoczenia i ład przestrzennego.

Do programu opieki nad zabytkami odnoszą się też działania związane z promocją dziedzictwa regionalnego i przemysłu czasu wolnego, a głównie inicjowanie i wspieranie działań mających na celu podnoszenie społecznej świadomości i wrażliwości w zakresie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego (zabytków oraz obiektów kultury współczesnej), a także podejmowanie działań na rzecz poprawy poziomu estetycznego otoczenia i ład przestrzennego.

Misja Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014-2017⁸ realizowana będzie poprzez 1 cel strategiczny: Zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla rozwoju gospodarczego regionu i zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan oraz 2 cele kierunkowe: Skuteczna ochrona regionalnej przestrzeni kulturowej i wartości kulturowych oraz Funkcjonalne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową. W ramach wyznaczonych celów określono 5 priorytetów oraz 33 kierunki działań, które stanowią wytyczne horyzontalne ułatwiające prowadzenie skutecznej polityki ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz sprawowania właściwej opieki właścicielskiej nad posiadanymi dobrami kulturowymi. Wspierając realizację działań wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami, wyznaczono konkretne zadania programowe o randze ponadlokalnej wynikające z przyjętych priorytetów i określone w oparciu o analizę strategiczną ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie, wytyczne dokumentów planistycznych i rekomendacje służb ochrony zabytków.

3.3. Relacje GPOnZ z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu

W *Strategii zrównoważonego rozwoju powiatu tarnowskiego na lata 2011-2020⁹*, wśród przyjętych celów znajduje się jeden związany z dziedzictwem kulturowym. Jest nim dbałość o spójność, atrakcyjność i dostępność oferty kulturalnej. Strategia wśród mocnych stron powiatu wskazuje unikatowe i dobrze zachowane obiekty, którymi są drewniane kościoły

⁸ Dokument zaakceptowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oczekuje na uchwalenie przez Sejmik Województwa Małopolskiego.

⁹ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2011-2020, uchwała Nr XIII.84.2011 Rady Powiatu Tarnowskiego z dnia 15 listopada 2011r.

oraz cmentarze z I wojny światowej. Zabytki te powinny stać się bazą dla promocji powiatu, stwarzać możliwości do poznania i odkrycia ich. Dlatego też niezwykle ważne jest:

- podejmowanie działań wspierających organizację przedsięwzięć o charakterze kulturalnym i rozrywkowym,
- zwiększanie poziomu koordynacji pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami mającymi miejsce na terenie powiatu.

Działania te mają na celu zwiększenie skuteczności promocji Ziemi Tarnowskiej w skali subregionalnej oraz ponadlokalnej.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

4.1. Dokumenty programowe gminy

4.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Podstawowym dokumentem określającym uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego jest *Studium uwarunkowań i kierunków i zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchosławice*¹⁰ opracowane w 1999 r. 4 rozdział studium zatytułowany „Środowisko kulturowe gminy Wierzchosławice” poświęcony został zasobom kulturowym i funkcjonowaniu środowiska gminy. Podano w nim następujące wskazania dla ochrony zasobów kulturowych gminy: „gmina posiada bogate zasoby archeologiczne. **Duży ruch budowlany, szczególnie w strefie podmiejskiej miasta Tarnowa oraz planowany przebieg autostrady niosą z sobą poważne zagrożenia dla tych zasobów**”. Na temat miejsc pamięci narodowej i cmentarzy: „cmentarze wojenne oraz miejsca pamięci narodowej otaczane są opieką władz gminnych i utrzymywane w odpowiednim stanie. Cmentarze czynne (parafialne) są zlokalizowane w taki sposób, że stworzone są warunki przestrzenne wpisujące je w krajobraz kulturowy gminy. **Opieki wymaga utrzymanie starych nagrobków i drzewostanu**. Odnosnie do obiektów architektury sakralnej, kapliczek, krzyży przydrożnych: „stan zachowania i utrzymania obiektów sakralnych jest dobry. Dla właściwej ekspozycji obiektów konieczne jest w przyszłych planach miejscowych **wprowadzenie stref ochrony konserwatorskiej**”. Istnieje też **potrzeba stałej opieki w zakresie konserwacji i remontów kapliczek i krzyży przydrożnych**.

Na temat budownictwa rezydencjonalnego, budynków użyteczności publicznej, folwarków i założeń parkowych studium wskazuje, że „gmina Wierzchosławice posiada niewiele takich obiektów, jednak te, które są, pełnią istotną rolę w krajobrazie kulturowym i decydują o jego charakterze i ciągłości kulturowej i tradycji tego obszaru”. Są to następujące obiekty:

- a) dwór wraz z założeniem parkowym w Łętowicach;
- b) folwark w Bobrownikach Małych wraz z ogrodzeniem murowanym – elementem charakterystycznym (wymagającym zachowania) w przestrzeni wsi. Stan zachowania średni;
- c) dom ludowy w Wierzchosławicach pełniący funkcję wiejskiego domu kultury. Stan zachowania – dobry. Wymagana strefy ochrony ekspozycji;
- d) budynek Uniwersytetu Ludowego w Wierzchosławicach wraz z założeniem parkowym. Stan utrzymania zespołu – średni;

Na temat architektury i budownictwa mieszkaniowego studium stwierdza, że „tradycyjne obiekty budowlane to głównie budownictwo siedliskowe zagrodowe (budynki mieszkalne i gospodarcze). Głównie są to budynki drewniane, bardzo rzadko murowane, najczęściej w złym stanie technicznym”. Problemem jest to, że „istniejące budownictwo tradycyjne zwykle

¹⁰Studium uwarunkowań i kierunków i zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchosławice, uchwała Nr XVI/105/2000 Rady Gminy Wierzchosławice z dnia 27 stycznia 2000 r.

nie jest modernizowane do potrzeb i standardów współczesnych, lecz jest wymieniane na nowe, zwykle obce w formie architektonicznej, nie mające nic wspólnego z tradycją danego obszaru”.

4.1.2. Strategia rozwoju Gminy Wierzchosławice na lata 2009-2020¹¹

W *Strategii rozwoju Gminy Wierzchosławice na lata 2009-2020* odniesiono się do sfery kultury, turystyki i sportu. Wśród celów strategicznych wymienia się „Podniesienie turystyczno-rekreacyjnej konkurencyjności Gminy Wierzchosławice poprzez pełne wykorzystanie istniejących zasobów oraz budowę zaplecza okołoturystycznego. Zachowanie regionalnej różnorodności poprzez ochronę oryginalnych cech kulturowych oraz istniejących elementów dziedzictwa przyrodniczego gminy”. Do sfery zabytków bardziej odnosi się cel operacyjny: Kultywowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego Gminy Wierzchosławice.

W jego ramach określono cele szczegółowe: ochrona i opieka nad zabytkami, rejestracja i modernizacja obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków oraz przystosowanie ich do optymalnej funkcji turystycznej, ochrona miejsc pamięci narodowej na terenie Gminy Wierzchosławice, wsparcie działalności Gminnej Biblioteki Publicznej oraz jej filii, prowadzenie działalności w zakresie twórczości literackiej, malarskiej i rzemieślniczej, wspieranie rozwoju turystyki religijno-pątniczej.

4.1.3. Plany odnowy poszczególnych miejscowości gminy Wierzchosławice

Do dziedzictwa kulturowego odnoszą się też plany odnowy poszczególnych sołectw gminy, których wykonanie powierzono Wójtowi Gminy Wierzchosławice, radom sołeckim i sołtysowi. Dokonano w nich m.in. charakterystyki danej miejscowości, oceny zasobów, opracowania wizji rozwoju. Przyjęto plany odnowy dla trzech sołectw gminy Wierzchosławice.

- a) Plan odnowy miejscowości Bogumiłowice na lata 2009-2016 przyjęty Uchwałą nr 1/09 Zebrania Wiejskiego wsi Bogumiłowic 8 lutego 2009 r. (załącznik do Uchwały nr XXIV/158/09 Rady Gminy Wierzchosławice z dnia 18 lutego 2009 r.).

Dokument ten poza bogatym opisem historycznym miejscowości zawiera ogólną inwentaryzację zasobów kulturowych.

- b) Plan odnowy miejscowości Łętowice na lata 2011-2018 przyjęty Uchwałą nr 1/2011 Zebrania Wiejskiego Wsi Łętowice z dnia 9 stycznia 2011 r. zmienionej Uchwałą nr 1/2013 Zebrania Wiejskiego wsi Łętowice z dnia 24 marca 2013 r. (załącznik do Uchwały Nr XXIV/154/2013 Rady Gminy Wierzchosławice z dnia 27 marca 2013 r.).

W dokumencie tym podano bogaty opis historii miejscowości wraz z dziejami dworu, starego kościoła i pomnika poległych, najcenniejszych zabytków Łętowic.

- c) Plan odnowy miejscowości Wierzchosławice na lata 2011-2018 przyjęty uchwałą nr 1/2011 Zebrania Wiejskiego wsi Wierzchosławice z dnia 9 stycznia 2011 r. zmienionej Uchwałą nr 2/2013 zebrania Wiejskiego Wsi Wierzchosławice z dnia 24 lutego 2013 r. (załącznik do Uchwały Nr XXIV/153/2013 Rady Gminy Wierzchosławice z dnia 27 marca 2013 r.).

---

¹¹Strategia Społeczno-Gospodarczego Rozwoju Gminy Wierzchosławice na lata 2009-2020 Uchwała Rady Gminy Wierzchosławice Nr XXXII/200/09 w dniu 29.09. 2009 r

Dokument zawiera szeroki opis historii miejscowości. Podrozdział poświęcony dziedzictwu kulturowemu sołectwa dotyczy głównie jej walorów turystycznych. Wśród zadań stanowiących realizację celu zachowania dziedzictwa kulturowego wymieniono rewitalizację zabytkowego Domu Ludowego im. Wincentego Witosa zbudowanego ze składek chłopskich w 1924 r.

4.2. Ogólna charakterystyka stanu dziedzictwa i zasobów kulturowych gminy na tle historycznym

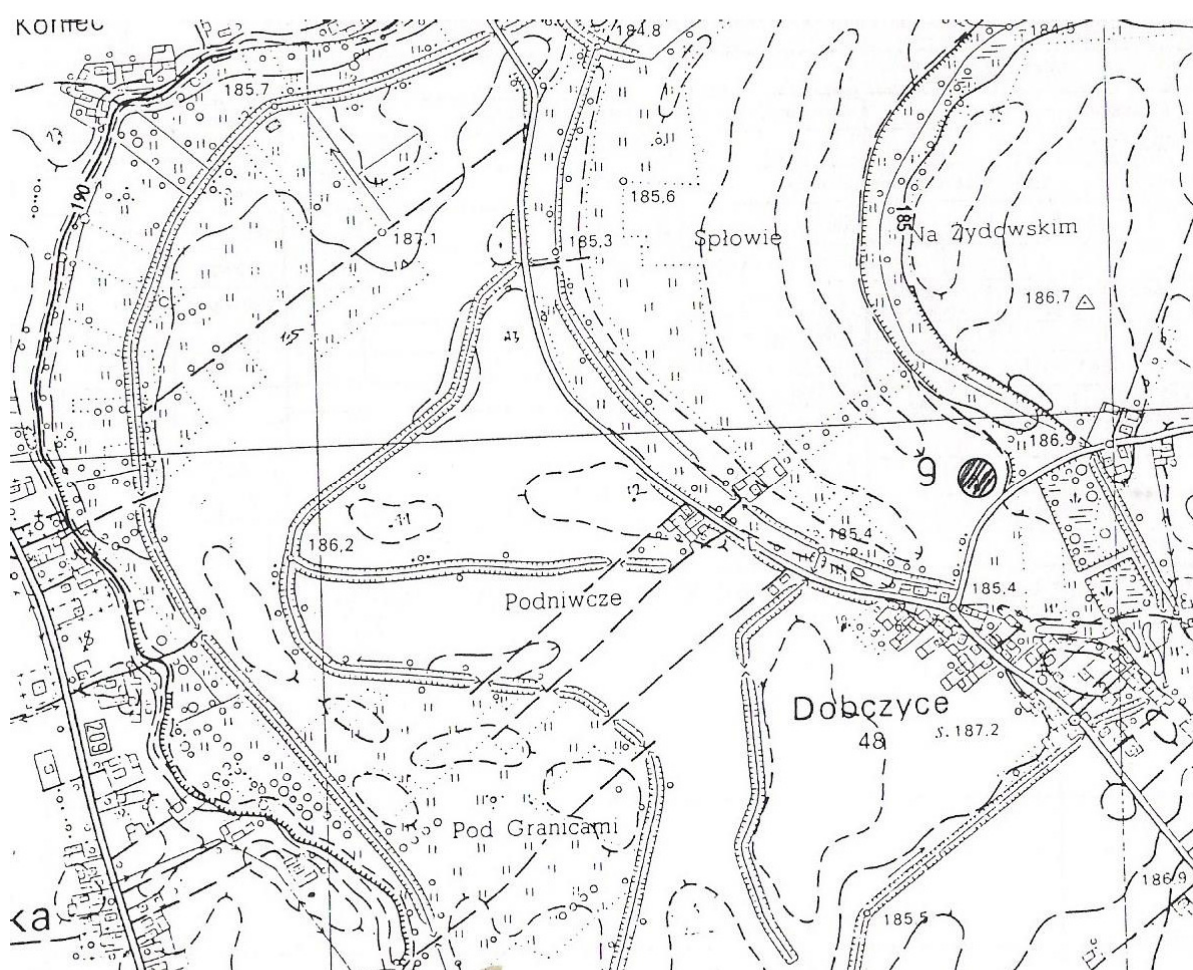
Obszar gminy Wierzchosławice posiada około 90 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, w tym 7 o dużej wartości poznawczej i 7 o średniej wartości poznawczej. W latach 2011-2013 weryfikacja stanowisk archeologicznych przyniosła odkrycie wielu nowych stanowisk i poszerzenie obszaru części pozostałych. Najstarszymi artefaktami świadczącymi o początkach osadnictwa na tym terenie są toporek kamienny znaleziony na stanowisku 1 w Bogumiłowicach i siekierka krzemiona na stanowisku 1 w Wierzchosławicach. Zabytki te datowane są na okres neolitu i przypisywane kulturze pucharów lejkowatych występującej 3700-1900 l. p.n.e. Dużo później, bo w epoce żelaza, w II wieku przed naszą erą pojawili się tutaj Celtowie, o czym świadczy grób celtycki odkryty w 1985 r. w Łętowicach, stanowiący unikatowe znalezisko na terenie powiatu tarnowskiego i bardzo rzadkie na południe od Wisły. W prehistorii prawdziwy rozkwit osadnictwa na obszarze gminy Wierzchosławice nastąpił niedługo potem, w I wieku n.e, w okresie wpływów rzymskich, kiedy osiedliła się tutaj ludność kultury przeworskiej identyfikowanej z germańskim plemieniem Wandalów. Między Bobrownikami Małymi a Łętowicami istniało wtedy kilkanaście otwartych osad usytuowanych na nadrzecznych terasach i w zakolach potoków. Zamieszkiwali je zapewne członkowie, któregoś z odłamów plemienia Wandalów pozostającego pod kulturowym wpływem Celtów. Pod koniec II wieku opuścili oni ziemie nad Dunajcem i wyruszyli na południe. Osady lub ślady osadnictwa ludności kultury przeworskiej odkryto w Bobrownikach Małych na Podniwczu (stan. 3), w Łętowicach (stan. 4, 5, 6, 7, 8, 9 i 10), w Rudce (stan. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14), w Gosławicach (stan. 5), w Wierzchosławicach (stan. 3, 5, 9, 11 i 15). Dużą wartość poznawczą posiadają ślady osadnictwa ze stanowiska nr 3 w Bobrownikach Małych, nr 9 w Łętowicach, nr 1 w Rudce, nr 5, 9, 15, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 i 30 w Wierzchosławicach. Najcenniejsze stanowisko archeologiczne na terenie gminy Wierzchosławice jest także związane z kulturą przeworską. Jest nim cmentarzysko ciałopalne w Łętowicach (stan. 2), na którym odkryto około 30 grobów. Jako jedyne z terenu gminy zostało wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków. Niestety żadne z tych cennych stanowisk nie posiada czytelnych pozostałości terenowych. Część stanowisk odkryta i zbadana w związku z budową autostrady A 4 przestała istnieć. Stanowiska 2, 3, 4, 5 i 6 w Rudce zagrożone są ze względu na lokalizację zwirowni. W Wierzchosławicach stanowiska 19 i 20 zagrożone są odwiertami.

Po zniknięciu ludności kultury przeworskiej na obszarze późniejszej gminy Wierzchosławice zapanowała pustka osadnicza trwająca kilkaset lat. W okresie wczesnego średniowiecza zaczęły powstawać osady słowiańskie. Pozostałości ich znaleziono w Bobrownikach Małych (stan. 3), w Gosławicach „Na Ostrówku” (stan. 3) i w

Wierzchosławicach (stan. 12). Mieszkańcy ich byli związani z wielkim grodem na Górze św. Marcina w Zawadzie na zasadzie możliwość schronienia w zamian z udział w budowie umocnień. Z późnego średniowiecza (XIV-XV wiek) pochodzi osada jednodworcza w Bobrownikach Małych (stan. 1).

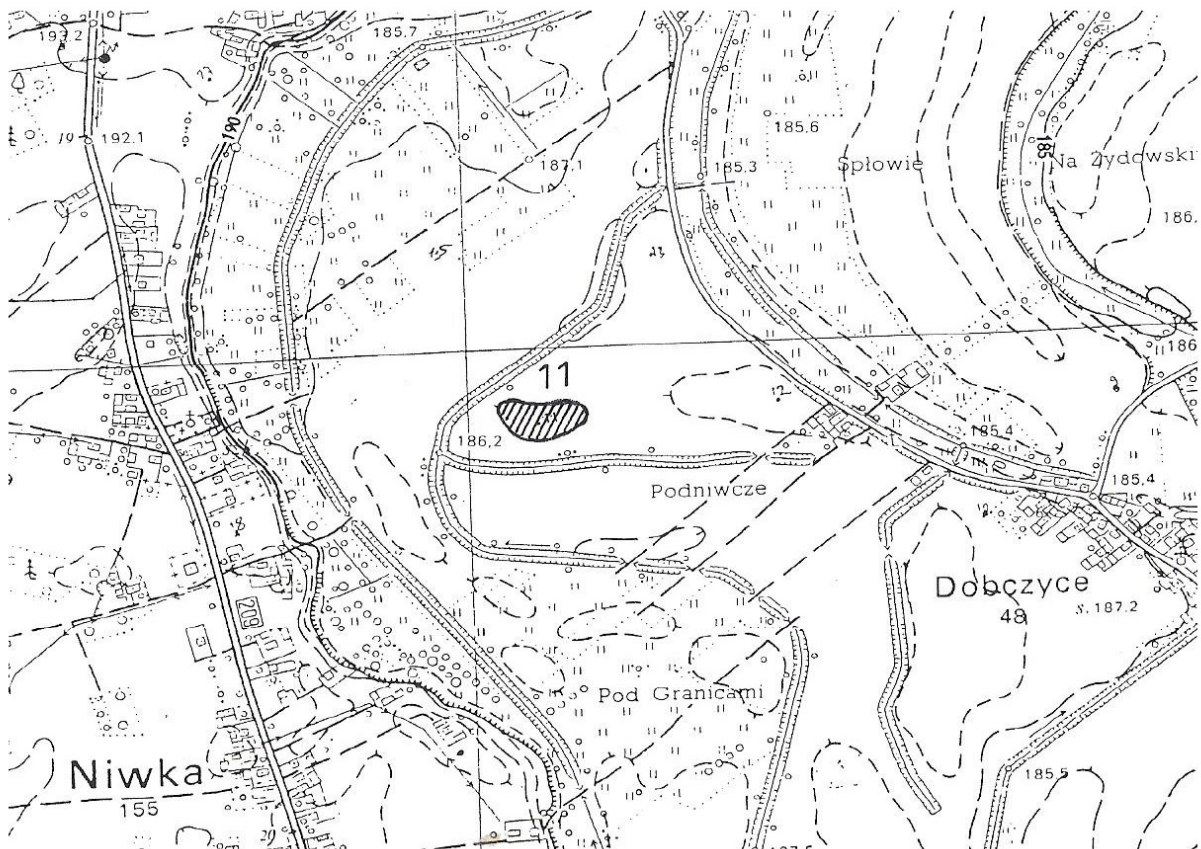
Osobną kategorię zabytków archeologicznych stanowią żelazne artefakty wydobyte w Ostrowie i Komorowie w 1955 r. podczas pogłębiania koryta Dunajca. W Ostrowie znaleziono topór, miecz, widły, groty datowane na XIV-XV wiek, a także świder, ciosło ciesielskie, topór żelazny i kopaczkę z czasów nowożytnych. Podczas prac w Komorowie wydobyto 3 topory i 4 miecze.

Na poniższych mapkach przedstawiono ważniejsze stanowiska archeologiczne na terenie Gminy Wierzchosławice:

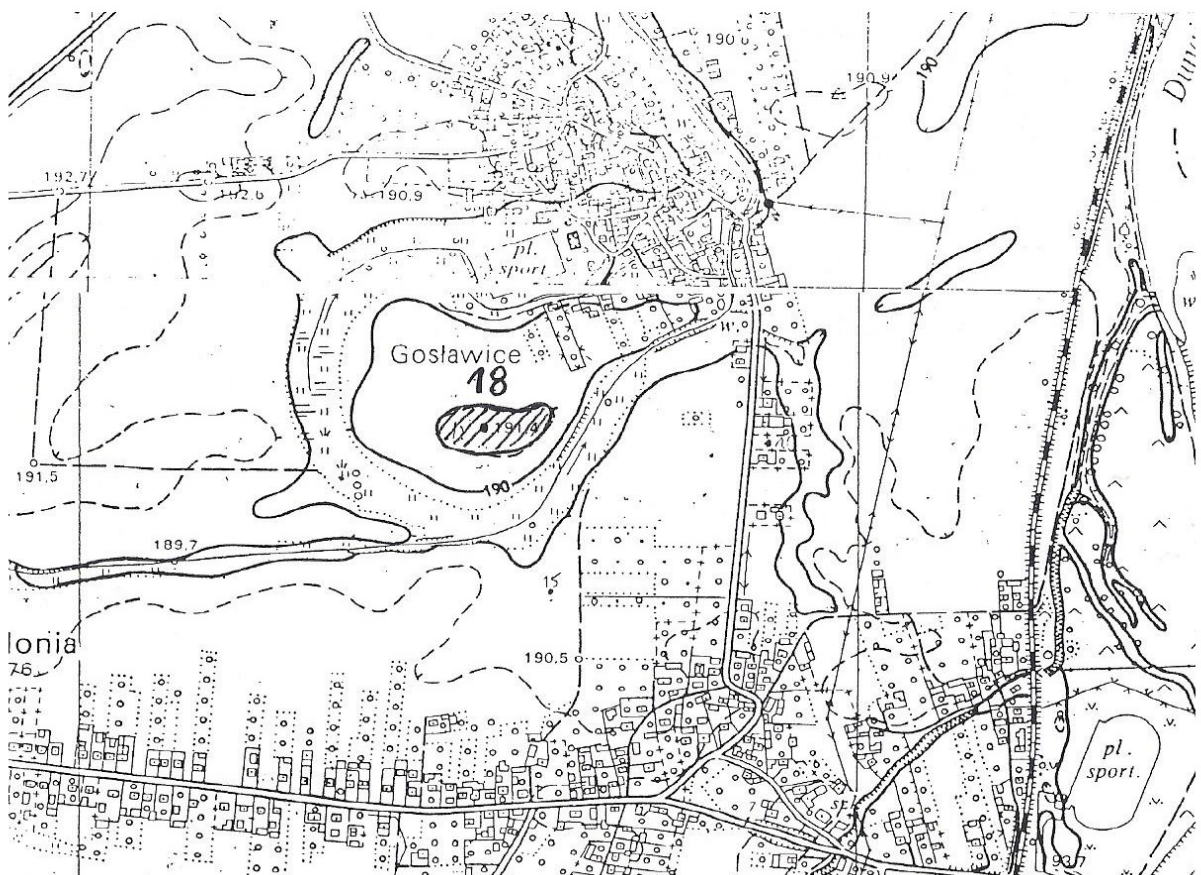

1. Bobrowniki Małe, st. nr 9, osada jednodworcza z XIV-XV w.

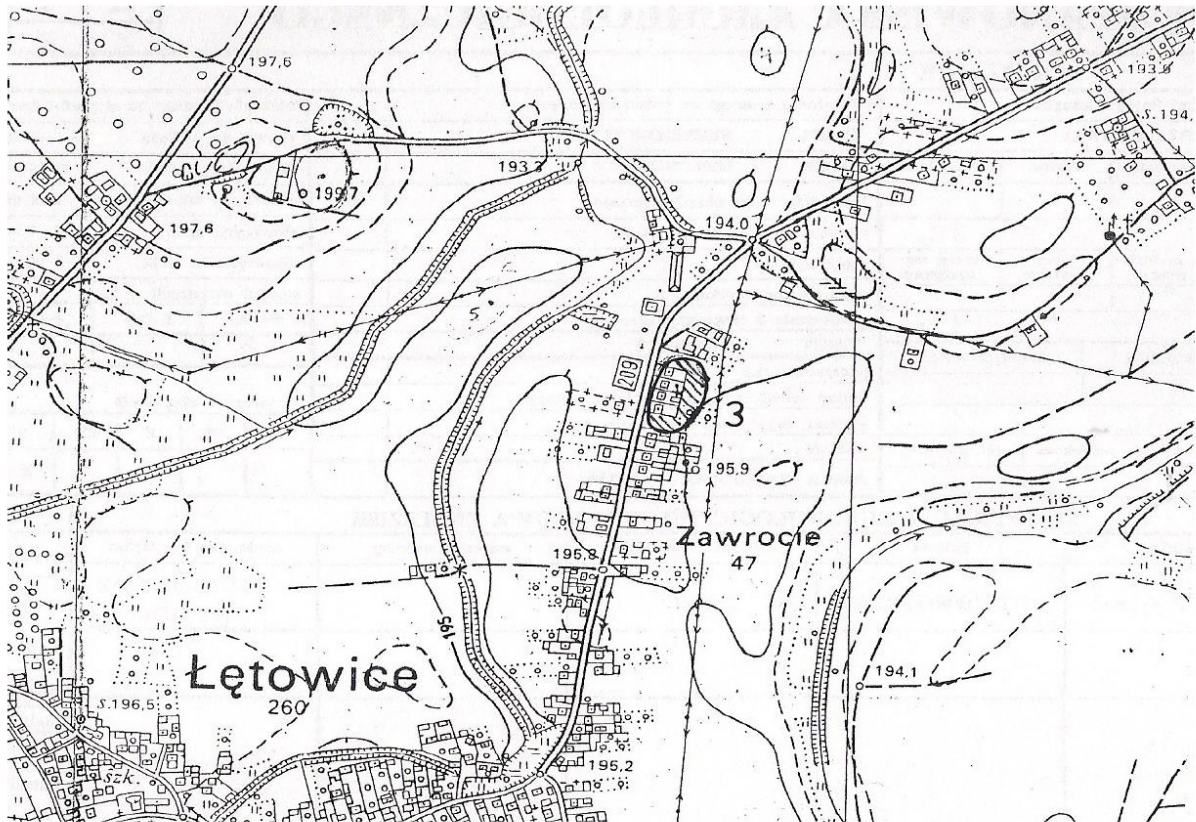

2. Bobrowniki Małe, st. nr 11, osada kultury przeworskiej i wczesnośredniowieczna.

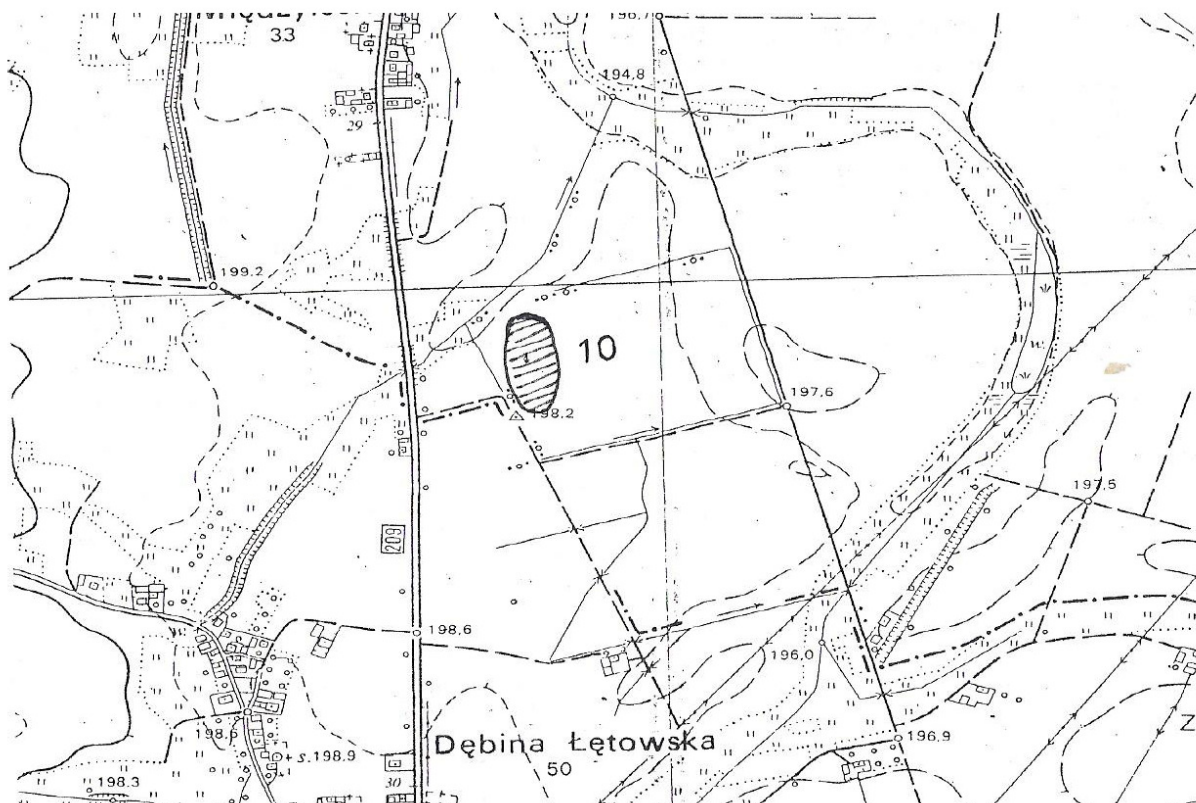

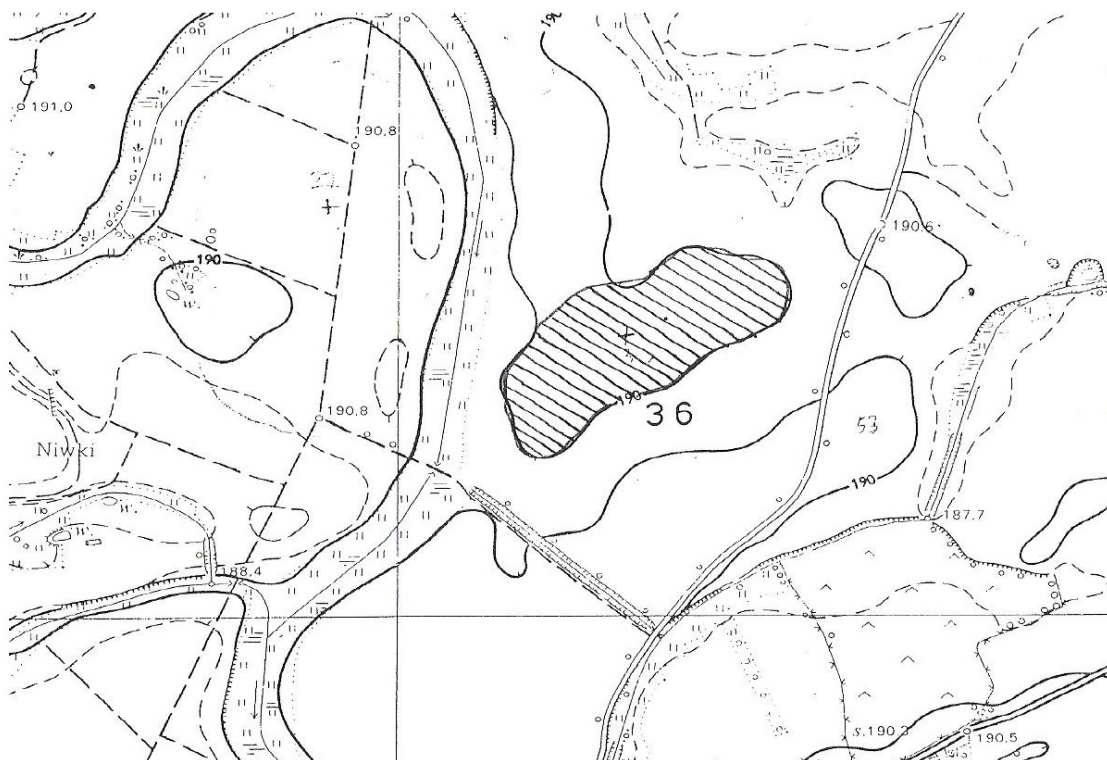
3. Gosławice, st. nr 3, osada wczesnośredniowieczna.

4. Łętowice, st. nr 2 cmentarzysko kultury przeworskiej.

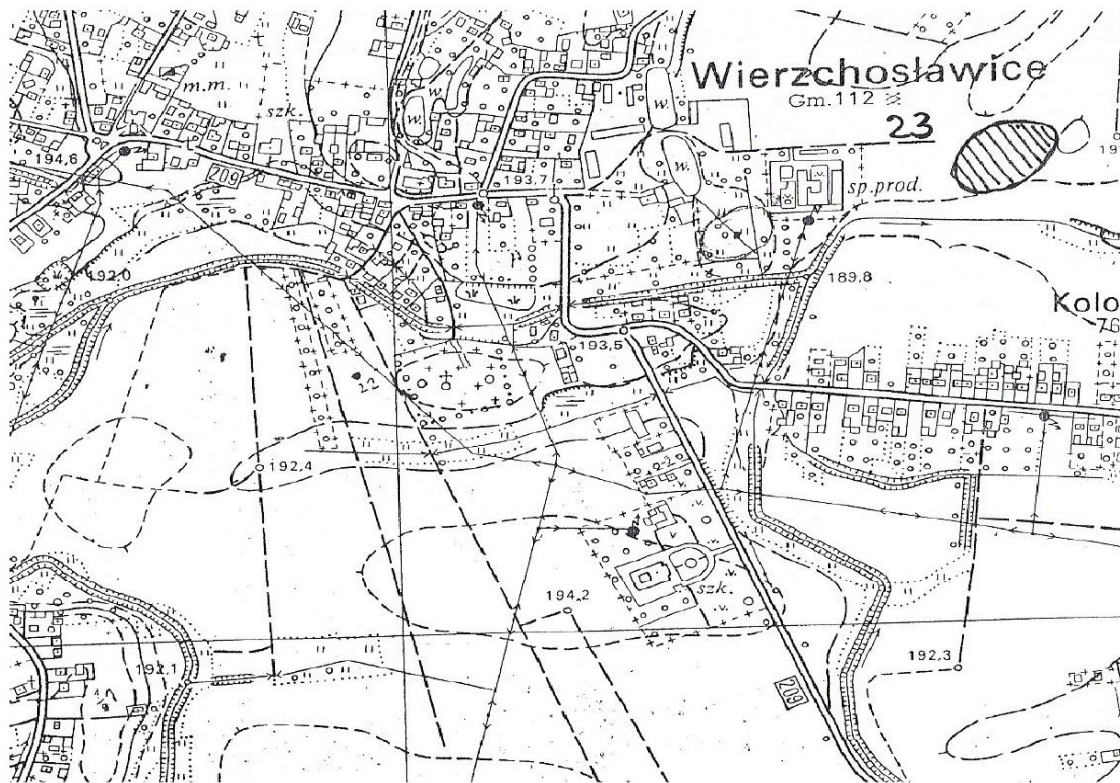

5. *Lętowice, st. nr 9, osada kultury przeworskiej.*

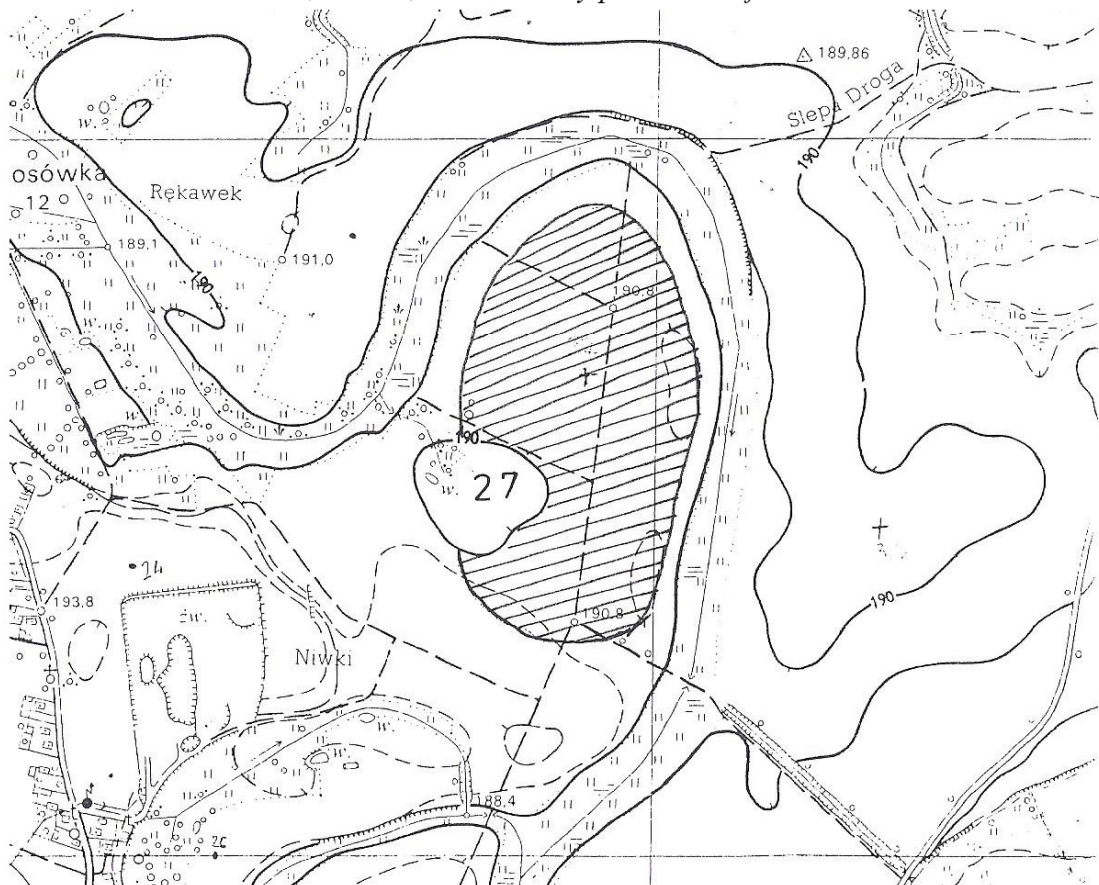

6. *Rudka, st. nr 1, osada kultury przeworskiej i wczesnośredniowieczna.*

7. Wierzchosławice, st. nr 5, osada kultury przeworskiej.

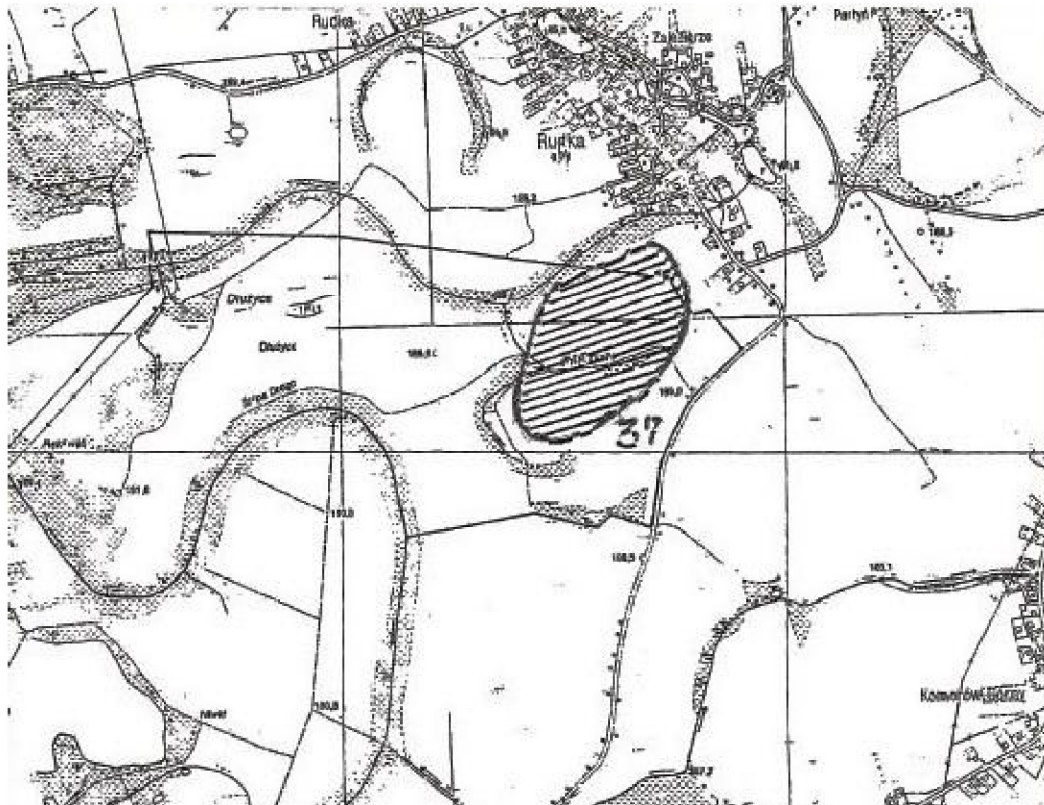

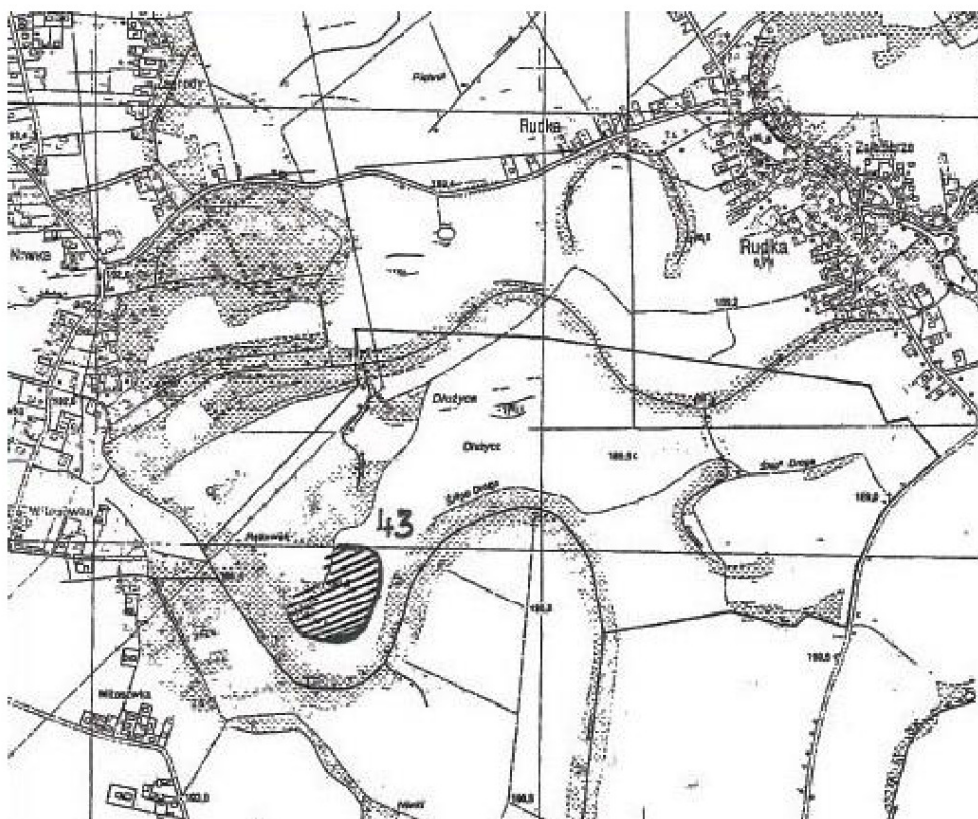
8. Wierzchosławice, st. nr 9, osada kultury przeworskiej.

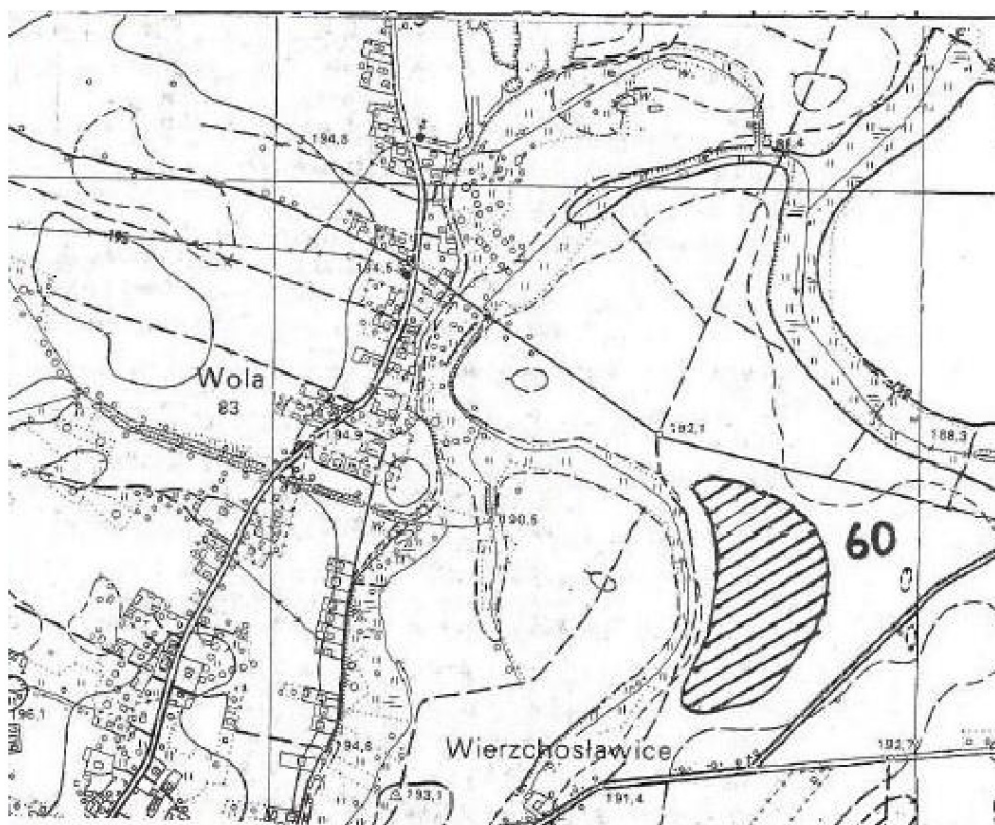
9. Wierzchosławice, st. nr 15, osada kultury przeworskiej.

10. Rudka, st. nr 2, osada kultury przeworskiej.

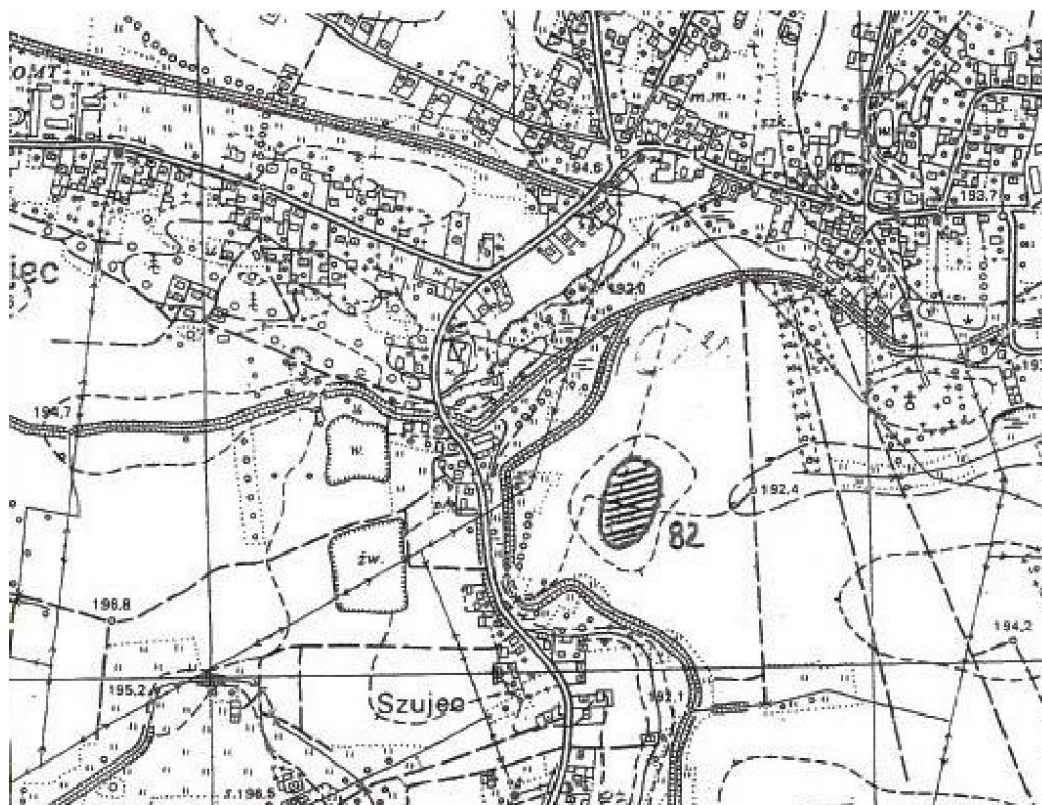

11. Rudka, st. nr 3 osada kultury przeworskiej

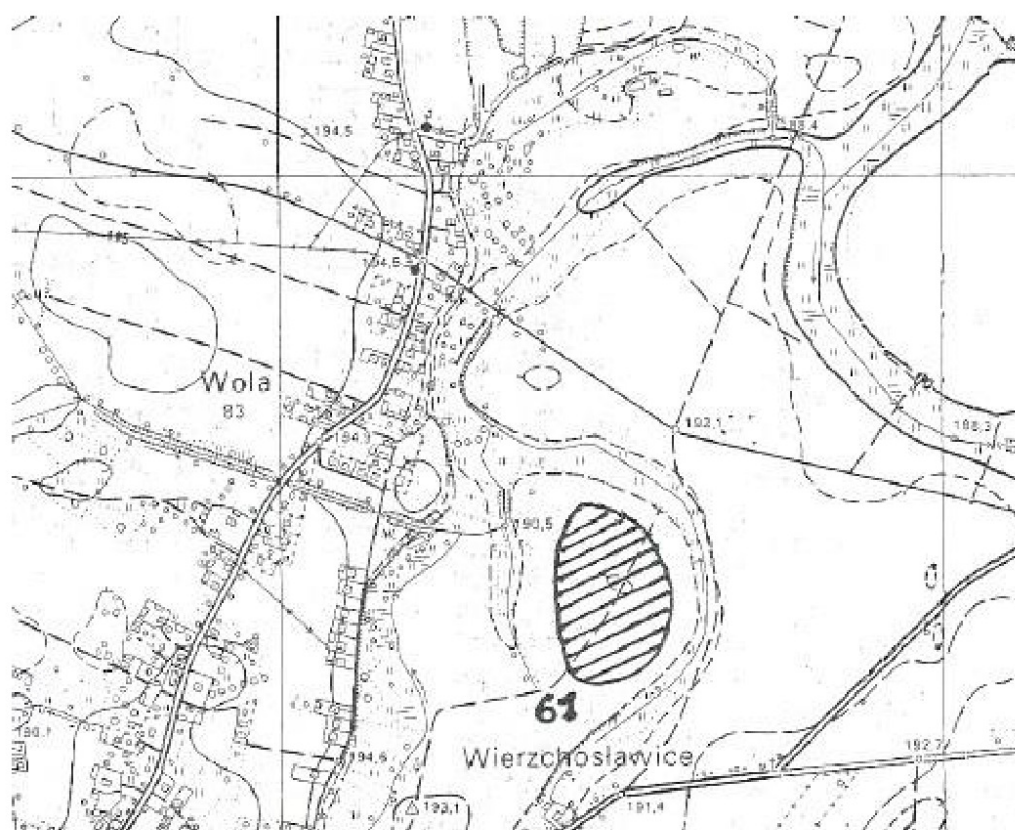

12. Wierchosławice, st. nr 20, osada kultury przeworskiej.

13. Wierzchosławice, st. nr 26, osada kultury przeworskiej.

14. Wierzchosławice st. nr. 30, osada kultury przeworskiej.

Początki większości miejscowości na terenie gminy sięgają X-XII stulecia. Bachowice, Bogumiłowice, Dobczyce, Gosławice, Mikołajowice, Łętowice i Wierzchosławice to nazwy patronimiczne świadczące o ich bardzo starej metryce, sięgającej czasów pierwszych Piastów. Oprócz Mikołajowic wszystkie to patronimika słowiańskie, przeważnie starsze od chrześcijańskich.

Poniżej przedstawione zostaną początki wsi Gminy Wierzchosławice (mapki miejscowości pochodzą z 1930 r.).

Bobrowniki Małe

Początki wsi wiążą się z wczesnośredniowieczną osadą służebną grodu kasztelańskiego w Wojniczu zamieszkiwaną przez bobrowników, zajmujących się hodowlą i połowem bobrów. Wieś istniała już w XI w., chociaż Bobrowniki po raz pierwszy zostały wzmiankowane w 1399 r. w aktach sądowych sporu o część dziedzictwa w tej miejscowości. Bobrowniki należały pierwotnie do parafii w Jurkowie po drugiej stronie Dunajca. W 1460 r. Stanisław zwany Stępotą z Bobrownik potwierdził podział dóbr bobrownickich dokonany między jego żoną a Dorotą, wdową po Zygmuncie z Drwini. Od początku XVI w. w dokumentach występują już Bobrowniki Małe i Wielkie. W 1536 r. Bobrowniki Małe i Wielkie należały do burgrabiego krakowskiego Jana Filipowskiego. Pod koniec XVI w. połowa Bobrownik należała dalej do Filipowskich, a druga do Kaspra Szczepanowskiego. Istniał tu przewóz na drodze z Tarnowa do Krakowa.

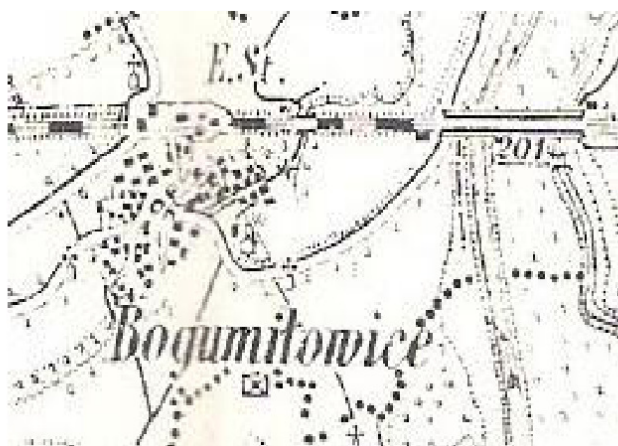
Dobczyce, kiedyś osobna wieś, istniejąca co najmniej od połowy XIII w. W 1317 r. król Władysław Łokietek rozszedł spór między dziedzicem Dobczyc Piotrem a biskupem krakowskim Janem Muskatą o prawo korzystania z lasu zwanego Radłowskim Borem. Dokument ten znany jest z falsyfikatu z XV w. Autentyczny pierwszy zapis źródłowy o tej wsi pochodzi z 1399 r.

Według spisu katastralnego z 1870 r. Bobrowniki z Dobczycami należały do Marii z Huzarzewskich Potulickiej. W 1900 r. połowę Bobrownik zakupił Michał Eibenschütz z Tarnowa a drugą Samer Schneider. W sporządzonym wtedy inwentarzu dóbr zachował się opis nieistniejącego murowanego dworu o powierzchni 420 m. kw. Z zabudowań

gospodarskich zachował się dom mieszkalny (ob. nr 120), stodoła, stajnia i fragment muru otaczającego kiedyś teren dworu. Na terenie Bobrownik znajdują się dwa cmentarze z I wojny światowej nr 211 i 212. Drugi z nich z figurą św. Jana Nepomucena z 1742 r. wpisany jest ewidencji zabytków województwa małopolskiego. Z tradycyjnego budownictwa ludowego najbardziej wartościowymi są domy nr 77 i 90 z 1890 r. oraz dom nr 13 z 1925 r.

Bogumiłowice

Wieś wzmiankowana na pewno po raz pierwszy w 1361 r., a nie wykluczone, że już 1241 r. w dokumencie księcia Konrada Mazowieckiego, w którym czytamy o wsi Bogumiłów. W XIII w. Bogumiłowice były dziedzictwem rodu Gryfitów z Ruszczy. W następnym stuleciu wieś była już własnością linii rodu pieczętującego się herbem Półkozic. Pierwszym znanym przedstawicielem tej linii był Grzegorz Niedźwiedź. Trzej synowie Grzegorza, którzy pisali się z Bogumiłowic, byli wysokimi dostojnikami. Jan posiadał godność kasztelana czechowskiego, Paweł zaś sędziego krakowskiego. Trzecim był Michał, kasztelan sandomierski, który świadcował na wspomnianym dokumencie z 1361 r. Nie znamy lokalizacji średniowiecznej siedziby bogumiłowickich Półkoziców. Około 1450 roku wieś stała się własnością Rokoszków herbu Ostoja z pobliskich Koszyc Wielkich. Dobra Rokoszków uległy rozpadowi na przełomie XV i XVI w. i przeszły na własność biskupów krakowskich, a od 1630 r. stały się wieczystą dzierżawą kapituły katedralnej krakowskiej. W 1856 r. powstała we wsi stacja kolejowa na trasie Tarnów-Kraków.

Bogumiłowice należały do parafii w Wierzchosławicach. W 1908 r. powstała w centrum wsi kaplica mszalna (parafię w Bogumiłowicach biskup Jerzy Ablewicz erygował w 1981 r.). Z zabudowy świeckiej wartościowe są budynek mieszkalny z dawnym sklepem w pobliżu stacji PKP z 2 poł. XIX w., dom nr 113 z końca XIX w., dom nr 106 z wnęką w bocznej ścianie na figurę św. Józefa, dom nr 18 z 1929 r. oraz dom nr 19 z częścią wschodnią z 2 poł. XIX w.

Gosławice

Badania archeologiczne wykazały, że osada słowiańska istniała już w IX w. („na Ostrówku”) chociaż pierwsza wzmianka pisemna o Gosławicach pochodzi dopiero z 1388 r. Gosławice należały do rodziny Łyczków herbu Sulima wywodzącej się prawdopodobnie od Jana Łyki, występującego w latach 1264-1278 skarbnika księżnej Kingi. Gosławice należały od początku do parafii wierzchosławickiej. W rękach Łyczków Gosławice pozostawały do przełomu XV i XVI w. W następnych wiekach stanowiły część klucza wierzchosławickiego w Hrabstwie Tarnowskim. Najstarszą z figur przydrożnych we wsi jest Chrystus zmartwychwstały z 1854 r., stojący przy granicy z Wierzchosławicami.

Poważne straty materialne Gosławice poniosły na początku 1915 r., kiedy wzdłuż Dunajca przebiegała wschodnia linia frontu I wojny światowej. Zmarłych żołnierzy pochowano na cmentarzu nr 214 ulokowanym w północnej części wsi i wpisanym do ewidencji zabytków województwa małopolskiego. Gosławice doznały dużych strat podczas wielkiej powodzi w lipcu 1934 r. W następnym roku ufundowano w centrum wsi figurę Serca Jezusa na wysokim postumencie. Z tradycyjnego budownictwa ludowego w Gosławicach należy wymienić dom nr 33 z 1910 r. i dom nr 84 z 1919 r.

Kępa Bogumiłowicka

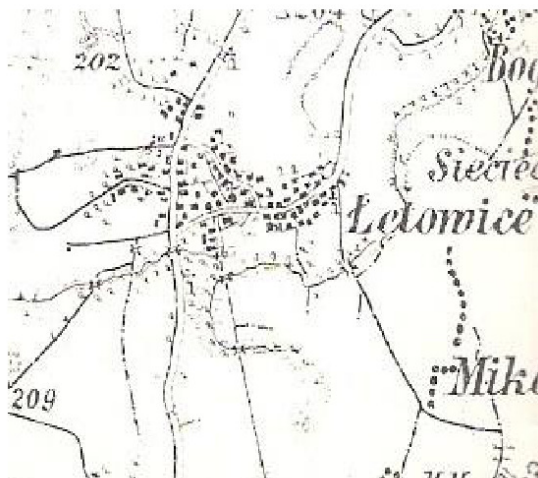
Kępa Bogumiłowicka odnotowana w źródłach pisanych w 1596 r. powstała w wyniku wielkiej powodzi, która zmieniła główne koryto Dunajca, odcinając od Bogumiłowic jego wschodnią część. Poza kilkoma domami tradycyjnego budownictwa ludowego nie ma w Kępie Bogumiłowickiej zabytków nieruchomych.

Komorów

Pierwsza wzmianka o Komorowie pochodzi z 1397 r. Należał do dóbr wierzchosławickich i razem z nim został włączony do kompleksu dóbr tarnowskich. W 1612 r. Komorów został włączony do klucza chyszowskiego w ramach Hrabstwa Tarnowskiego. Wieś ciągnie się wzdłuż brzegu Dunajca, dzieląc się na Komorów Dolny, Średni i Górny. Częste wylewy rzeki powodowały niszczenie i uszczuplanie gruntów chłopskich. Dlatego Komorów zamieszkiwali m.in. rybacy, będący zazwyczaj komornikami posiadającymi bardzo małe nadziały ziemi. We wsi znajduje się figura Matki Bożej Różańcowej z 1907 r. Jednym z ciekawszych zabytków jest dom nr 8 z murowaną zdobioną ścianą z gwiazdą Dawida.

Lętowice

Pierwotna nazwa miejscowości brzmiała Lętkowice. Po raz pierwszy została wzmiankowana w 1224 r. w dokumencie wydanym przez księcia Leszka Białego, na którym świadcował rycerz Marcin z Lętkowic z rodu Awdańców. On też został prawdopodobnie uwieczniony w cudach św. Stanisława spisanych przed 1252 r. jako uzdrowiony z szaleństwa. Jednym z jego potomków był wojewoda sandomierski Wojciech Czelej, który zginął w walce z Tatarami prawdopodobnie w 1359 r. 1460 r. poświadczono istnienie **Bachowic**, kiedyś osobnej wsi, włączonej z początkiem XVII do Lętowic. Pod koniec XIV wieku, kiedy to Lętowice znalazły się w posiadaniu podskarbiego krakowskiego i marszałka koronnego Dymitra z Goraja. Po śmierci marszałka jego żona Beata, przekazała część dóbr, w tym Lętowice córce Annie, żonie Andrzeja Tęczyńskiego, kasztelana krakowskiego. W 1438 r. synowie Tęczyńskiego podzielili się majątkiem po rodzicach, z których dobra macierzyste, czyli po Annie przypadły Andrzejowi Tęczyńskiemu, zabitemu 1461 r. przez mieszczan krakowskich. W niejasnych bliżej okolicznościach Lętowice znalazły się na powrót w posiadaniu rodu Awdańców dokładnie Mikołaja Budziszowskiego z Budziszowic, który w 1464 r. odstąpił je Ocie z Pleczowa herbu Topór. Po śmierci sędziego sandomierskiego Oty w 1475 r. Lętowice odziedziczył jego syn Mikołaj, poseł ziemi ruskiej. Ten z kolei w 1495 r. odsprzedał wieś biskupowi krakowskiemu, kardynałowi Fryderykowi Jagiellończykowi, który wcielił wieś do klucza radłowskiego. Po pierwszym rozbiórce polski w 1772 r. Lętowice zostały odebrane biskupom krakowskim i następnie zakupione przez Helzlów. W 1882 r. weszły w skład dóbr Zamoyskich. Wśród zabytków we wsi wyróżnia się zespół dworsko-parkowy z pocz. XIX w. i stary kościół parafialny z 1927 r. z dzwonnica z 1945 r. Pamiątką walk podczas I wojny światowej jest cmentarz wojenny nr 283. Do najcenniejszych zabytków tradycyjnego budownictwa ludowego należy zaliczyć dom nr 192 z 1903 r., dom nr 262 z 1881 r. i dom nr 290 z 1913 r. W grupie kapliczek i figur najwartościowsze są figura Jezusa uwiecznionego z 1857 r., figura św. Floriana z 2 poł. XIX w. i figura Matki Bożej z 1889 r.

Mikołajowice

Patronimiczne nazwy Mikołajowic i Sierachowic pochodzą od imion: Mikołaja i Siraka. Mikołajowice i Sierachowice istniały najpóźniej już w XIII w. W źródłach pisanych Mikołajowice pojawiły się po raz pierwszy w 1329 r., kiedy bracia: Piotr, Mścigniew i Włodko *de Mikolaiowicze* poświadczyli, że ich sołtys Marcin sprzedał sołtysostwo wsi Ratnawy niejakiemu Faliszkowi za 5 grzywien. Pierwszy zapis poświadczający istnienie Sierachowic pochodzi z 1386 r. Przewóz na Dunajcu w tej wsi, wzmiankowany po raz pierwszy w 1409 r., istniał od bardzo dawna. W 1480 r. poświadczona została przystań na Dunajcu na spływie do Wisły z karczmami na obu brzegach. Był tam port rzeczny, w którym przeładowywano towary z wozów na łodzie, a zboże na szkuty, skąd płynęły w głąb kraju i do Gdańska. Bliskość Dunajca była zarazem szansą na rozwój Mikołajowic i Sierachowic, których mieszkańcy często zajmowali się flisactwem i rybołówstwem, jak i ciągłym zagrożeniem z powodu niszczycielskich wylewów. W 1407 r. bracia Jan ze Słaboszowic, Dzierśław z Mikołajowic, Giedko i Mścisław sprzedali Mikołajowice z Sierachowicami podkanclerzemu Królestwa Klemensowi z Moskorzewa. Dobra te dostały się następnie w ręce Młodziejowskich. W 1438 r. Stanisław Młodziejowski, sprzedał Mikołajowice i Sierachowice wraz z przewozem na Dunajcu Mikoszowi z Chotowej. Chotowscy herbu Gryf z czasem zaczęli używać nazwiska Mikołajowscy. Najbardziej znani z nich to Jan i Barbara Mikołajowscy, którzy w 1524 r. przebudowali w stylu renesansowym jeden z domów obok tamowskiej kolegiaty. W 1569 r. Mikołajowice i Sierakowice z przewozem na Dunajcu kupił książę Konstanty Ostrogski, który włączył je do Hrabstwa Tarnowskiego jako część klucza wierzchosławickiego. W 1603 roku Mikołajowice stały się centrum odrębnego klucza, do którego włączono Sierachowice i część Zgłobic. Podupadłe miejscowości w 1743 r. wykupił książę Paweł Karol Sanguszko i po powtórny włączeniu do klucza wierzchosławickiego oddał w dzierżawę kasztelanowi sądeckiemu Piotrowi Wodzickiemu. Władze austriackie w 1785 r. otworzyły nową drogę łączącą wschodnie i zachodnie prowincje cesarstwa w związku z czym wyregulowano koryto Dunajca i wybudowano most. Przewóz w Sierachowicach, nazwanych przez nowe władze Sierakowicami przestał istnieć. Z zabudowy podworskiej

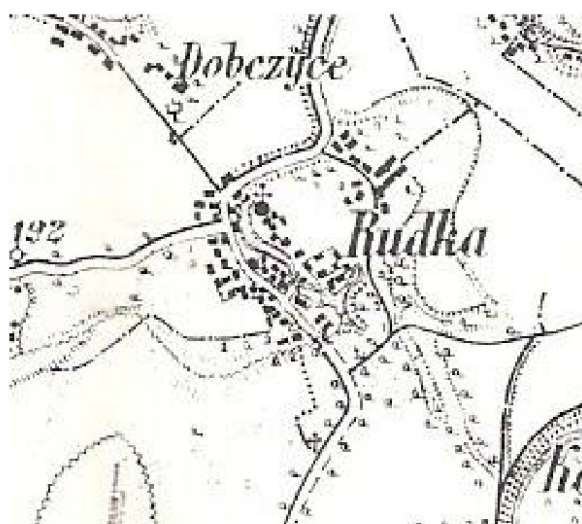
zachował się dom i spichlerz z 1860 r. Z zabytków ruchomych najcenniejsza jest figura Matki Bożej z 1863 r. Z tradycyjnego budownictwa ludowego wyróżnia się dom nr 25 ze stodołą i oborą z lat 20. XX w. oraz dom nr 76 z 1920 r.

Ostrów

Pierwsza pisemna wzmianka o tej miejscowości pochodzi z 1394 r. Nazwa „Ostrów” wiąże się z usytuowaniem wsi na terenie wyspowym pośród ramion i rozlewisk Dunajca. Ostrów istniał najpóźniej już w XIII w. Należała ona do rodu Górków herbu Janina i podlegała parafii w Zbylitowskiej Górze. W 1421 r. sprzedali Ostrów Bartoszowi z Wierchosławic. W wiekach XVII i XVIII Ostrów zwany był najczęściej Ostrówkiem. W dokumencie z 1708 r. w Ostrowie wymienieni zostali pierwsi znani przedstawiciele rodziny Witoszów, później Witosów. Najstarszym zabytkiem Ostrowa jest figura NMP z 1854 r. Z tradycyjnego budownictwa ludowego należy wymienić dom nr 10 z 1920 r.

Rudka

Wieś była od XI stulecia własnością klasztoru Benedyktynów w Tyńcu. Nazwa Rudka jest pochodzenia topograficznego. Należy ją wiązać z wydobywaniem i przetapianiem rudy darniowej w tych okolicach od wczesnego średniowiecza do końca XVII w. Rudnikami nazywano też kowali i kuźników. Pierwsza wzmianka o Rudce pochodzi z 1377 r., kiedy druga część wsi była własnością rycerza Piotra Słaka herbu Kopaszyna. Syn Piotra Mikołaj wstąpił się pod Grunwaldem i uczestniczył w kampanii węgiersko-tureckiej króla Władysława Warneńczyka. Trzecia część Rudki zwana Wesołą należała do Górków herbu Janina ze Zbylitowskiej Góry. W *Księdze uposażeń diecezji krakowskiej* pisanej około 1480 roku przez Jana Długosza część klasztorna miała 4 łany kmiece, karczmę z rolą i 3 zagrodników z rolą. Część szlachecka należała wtedy do Jana Słaka. W XVI w. Rudka była w części własnością biskupów krakowskich. W 1889 r. powstał we wsi budynek szkoły. Na początku 1915 r. Rudka została w znacznym stopniu zniszczona przez ostrzał artyleryjski. Pamiątką walk między wojskami austrowęgierskimi i rosyjskimi jest cmentarz wojenny nr 213. Jednym z najstarszych domów we wsi jest dom nr 78 z 1910 r. Wieś należała w części do parafii w Radłowie i w części do parafii w Wierzchosławicach. W 1911 roku staraniem mieszkańców Rudki wybudowano kaplicę mszalną. Parafia powstała w 1942 r. Dwa lata później zbudowano plebanię. W 1946 r. poświęcono pierwszy prowizoryczny kościół. W latach 1983-92 wybudowano obecny kościół parafialny.

Sieciechowice

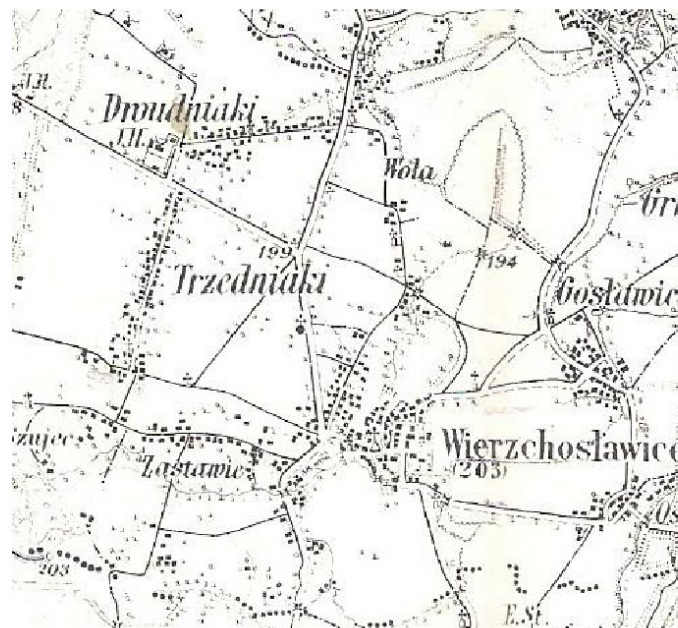

Patronimiczna nazwa Sieciechowic wskazuje na pierwotną przynależność wsi do rodu Starzów herbu Topór, co sugeruje możliwość posiadania przez nią XII-wiecznej metryki. Pierwsze źródłowe poświadczenie istnienia Sieciechowic pochodzi z 1398 r. W tymże roku należała ona do Dzierśława Rysia *de Seczechow*. W latach 1407-1427 dziedzicem wsi był rycerz Mikołaj zwany Mroczkim, syn Dzierśława. Około 1447 r. Jakusz, syn Mikołaja, sprzedał Sieciechowice Rokoszom herbu Ostoja z niedalekich Koszyc. Jan Długosz w księdze uposażeń diecezji krakowskiej zanotował, że wieś należała około 1475 r. do Dobiesława Rokosza z Koszyc i składała się z 1 łanu kmiecego oraz dworu szlacheckiego. Na początku XVI w. Sieciechowice należały już do Pawła Mruka, a następnie do kanclerza koronnego Jana Ocieskiego. W 1629 r. były własnością Joachima Dębickiego a w XVIII w. do Moszczeńskich ze Zbylitowskiej Góry. We wsi znajdował się dwór – siedziba zarządcy

folwarku oraz drewniany kościół filialny pw. św. Anny, wzmiankowany po raz pierwszy w 1596 r., który przestała istnieć pod koniec XVIII w., A miała stać w okolicy dzisiejszej figury Maryi. Z tradycyjnego budownictwa ludowego w Sieciechowicach należy wymienić dom nr 1 z 1919 r. oraz zagrodę przy domu nr 14 z 1936 r.

Wierzchosławice

Rachunek świętopietrza z 1326 r. przynosi pierwszą wzmiankę o parafii św. Wojciecha w Wierzchosławicach, związanych od początku z możnowładczym rodem pieczętującym się herbem Sulima. Według ustaleń genealogicznych na temat tego rodu wieś istniała na pewno już w XII wieku. Fundatorem pierwszego kościoła był prawdopodobnie Strzeszek, cześnik krakowski (l. 1223-1227) i sandomierski (l. 1228-1229). Można przypuszczać, że jeden z jego przodków żyjących w XII w. nosił imię Wierzchosław. Od niego właśnie wzięła nazwę wieś. Imię to pojawia się w tym rodzie także później. Nosił je Wierzchosław, syn Wawrzyńca i wnuk Strzeszka, kanonik krakowski w czasach króla Władysława Łokietka. Pierwsi właściciele Wierzchosławic Włodek i Nawój poświadczeni są po raz pierwszy w 1365 r. Najprawdopodobniej pierwszą obronną siedzibę w tej wsi zbudował cześnik krakowski i starosta lubelski Włodek, herbu Sulima (zm. 1391), który przeniósł się tam z zawiślańskich Charbinowic. Był to wybitny dyplomata, który wielokrotnie posłował na Litwę w sprawie małżeństwa Jagielły z Jadwigą. Fortalicja w Wierzchosławicach została przebudowana, względnie zbudowana na nowo na początku XV wieku przez syna Włodka Bartosza. Jan Długosz określa ją jako „dwór obronny” (*curia militaris*). Zamek lub dwór obronny w Wierzchosławicach składał się prawdopodobnie z domu pańskiego i zabudowań dworskich pomieszczonych na usypanym kopcu, otoczonym fosą. Rozebrany został po 1539 roku. W 1481 roku po bezpotomnej śmierci Bartosza Wierzchosławice zakupili Tarnowscy i włączyli wraz z sąsiednimi wsiami jako osobny (największy) klucz majątkowy w ramach dóbr tarnowskich.

Pod koniec XVI lub na początku XVII stulecia w miejscu średniowiecznej fortalicji Sulimczyków Konstanty lub jego syn Janusz Ostrogski wznosił okazały drewniany dwór z basztą, otoczony fosą. Według opinii Leszka Kajzera był on dwutraktem wzniesionym na planie wydłużonego prostokąta z elementami układu barokowego, raczej na skraju kopca, a nie na środku. Wjazd do niego prowadził przez drewniany pomost i basztę bramną. Fakt obronności dworu i tradycje miejscowe spowodowały, że nazwano go zamkiem.

Około połowy XVII stulecia zamek wierzchosławicki przestał istnieć. Prawdopodobnie w marcu 1657 r. zniszczyli go kozacy z wojsk księcia siedmiogrodzkiego Jerzego II Rakoczego, którzy spalili wtedy także kościół parafialny. Inwentarz dóbr z 1675 roku nie wymienia już zamku. Można przypuszczać, że znajdował się on na niewielkim wzniesieniu na północ od kościoła, w sąsiedztwie zabudowań folwarku z początku XX wieku, obecnie prywatnego gospodarstwa rolnego. Dzisiaj nie pozostał po zamku żaden ślad. W 1797 r. spalił się drugi kościół parafialny. Obecny murowany ufundował w 1818 r. książę Eustachy Sanguszko. Wierzchosławice są wsią bardzo rozległą składającą się z kilku części (Wieś, Dwudniaki, Trzydniaki, Szujec, Wola), w części powstałych w wyniku karczunku lasu. Charakterystyczna dla Wierzchosławic jest duża liczba (6) kapliczek kubaturowych. Dużą wartość posiada cmentarz parafialny wraz ze stanowiącym jego kwaterę cmentarzem wojennym nr 215 oraz kaplicami Witosów i ks. M. Neronowicza. W Wierzchosławicach znajdują się cztery obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków, w tym dwa związane z Wincentym Witosem, wójtem Wierzchosławic, jednym z pionierów ruchu ludowego i trzykrotnym premierem RP. Kościół parafialny w Wierzchosławicach jest najcenniejszym zabytkiem architektury sakralnej na terenie gminy. Wśród tradycyjnego budownictwa ludowego szczególne znaczenie posiada stary dom Witosów na Dwudniakach.

4.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

4.3.1. Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków województwa małopolskiego według stanu z listopada 2013 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu
1.	Bobrowniki Małe	Cmentarz woj. nr 212	A-350	03.08.1992
2.	Gosławice	Cmentarz woj. nr 214	A-385	16.06.1985
3.	Wierzchosławice	Kościół par. pw. MB Pocieszenia	A-254	26.06.1985
4.	Wierzchosławice	Cmentarz woj. nr 215	A-1339/M	19.04.2013
5.	Wierzchosławice	Dom Ludowy im. W. Witosa	A-246	09.03.1984
6.	Wierzchosławice	Zagroda Witosa	A-382	12.02.1995

4.3.2. Zabytki w Gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z artykułem 22 ust.4 Ustawy o ochronie zabytków wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków. Zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art 3, punkt 1 Ustawy o ochronie zabytków z dnia 23 lipca 2003 r.).

W gminnej ewidencji zabytków, prowadzonej przez organy samorządu terytorialnego, powinny być ujęte zabytki nieruchome: wpisane do rejestru zabytków, znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji oraz inne zabytki wyznaczone przez wójta/burmistrza/prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Dokumentacja dla zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków nieruchomości wykonywana jest na zlecenie tegoż samorządu w formie karty adresowej zabytku.

Zgodnie z Prawem budowlanym (Ustawa z 7 lipca 1994 r., art. 39, punkt 3) w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na rozbiórkę budynku w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań.

Według art. 53, ustęp 4, punkt 2 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. decyzje, o których mowa w art. 51, ustęp 1 (tj. decyzje dotyczące lokalizacji inwestycji celu publicznego), wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków – w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

W artykule 108 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami stwierdza się, że „kto niszczy lub uszkadza zabytek podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat”. Z kolei artykuł 110 tej samej Ustawy określa, że „kto będąc właścicielem lub posiadaczem zabytku nie zabezpieczył go w należyty sposób przed zniszczeniem, zaginięciem lub kradzieżą, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności i grzywny”.

Zgodnie ze stanowiskiem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (wyrażonym w piśmie z dnia 18 grudnia 2012 roku), zarówno założenie gminnej ewidencji, jak i wprowadzenie zmian w tejsze, oznacza dla organu gminy konieczność wydawania stosownych zarządzeń. I mimo tego, że przepisy prawa nie przewidują *expressis verbis* obowiązku informowania właścicieli i posiadaczy zabytków o ujęciu go w Gminnej ewidencji zabytków, fakt włączenia do tejsze powinien być podany do publicznej wiadomości w sposób przyjęty w danej gminie. Oznacza to spełnienie zasady informowania obywateli o działaniach organów, które mają wpływ na ich prawa i obowiązki.

Lp	Miejscowość	Nr budynku	Nr działki	Obiekt	Datowanie	Nr wpisu
1.	Bobrowniki Małe		467	Figura św. Jana Nepomucena	1742	A-350 z 3.08.1992
2.	Bobrowniki Małe		467	Cm. woj. 212	1915-17	A-350 z 3.08.1992
3.	Bobrowniki Małe		96	Cm. woj. 211	1915-17	
4.	Bobrowniki Małe		854	Kaplica	1927	
5.	Bobrowniki Małe		186	Krzyż-figura	1935	
6.	Bobrowniki Małe		620	Krzyż-figura	1933	
7.	Bobrowniki Małe		399/3	Figura Serca NMP	Pocz. XX w.	
8.	Bobrowniki Małe	4	934	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
9.	Bobrowniki Małe	13	479/2	Dom mieszk.	1925	
10.	Bobrowniki Małe	15	480/2	Dom mieszk.	1935	
11.	Bobrowniki Małe	19	483	Dom mieszk.	1935	
12.	Bobrowniki Małe	20	530	Dom mieszk.	1936	
13.	Bobrowniki Małe	24	529/2	Dom mieszk.	1930	
14.	Bobrowniki Małe	28	489/2	Dom mieszk.	1935	
15.	Bobrowniki Małe	59	520	Dom mieszk.	1919	
16.	Bobrowniki Małe	68	665/1	Dom mieszk.	k. XIX w.	
17.	Bobrowniki Małe	71	656/2	Dom mieszk.	1917	
18.	Bobrowniki Małe	75	647/3	Dom mieszk.	l. 50-40 XX w.	
19.	Bobrowniki Małe	77	640/2	Dom mieszk.	1890	
20.	Bobrowniki Małe	77	640/2	Stajnia	1890	
21.	Bobrowniki Małe	80	632	Dom mieszk.	l. 40 XX w.	
22.	Bobrowniki Małe	81	623	Dom mieszk.	l. 40-50 XX w.	
23.	Bobrowniki Małe	90	603	Dom mieszk.	1890	
24.	Bobrowniki Małe	97	557	Dom mieszk.	1934	
25.	Bobrowniki Małe	98	546	Dom mieszk.	1935	
26.	Bobrowniki Małe	101	548	Dom mieszk.	1924	
27.	Bobrowniki Małe	120	913	Dom mieszk.	XIX/XX w.	
28.	Bobrowniki Małe	120	913	Stajnia	XIX/XX w.	
29.	Bobrowniki Małe	120	913	Stodoła	XIX/XX w.	
30.	Bobrowniki Małe		912/9	Mur podworski	XIX w.	
31.	Bobrowniki Małe	142	848/2	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
32.	Bobrowniki Małe	151	732/1	Dom mieszk.	Pocz. XX w.	
33.	Bobrowniki Małe	171	496	Dom mieszk.	1912	
34.	Bobrowniki Małe			Stan. archeol. 1		
35.	Bobrowniki Małe			Stan. archeol. 2		
36.	Bobrowniki Małe			Stan. archeol. 3		
37.	Bobrowniki Małe			Stan. archeol. 4		
38.	Bobrowniki Małe			Stan. archeol. 5		

39.	Bobrowniki Małe			Stan. archeol. 6	
40.	Bobrowniki Małe			Stan. archeol. 7	
41.	Bogumiłowice		489	Kaplica	1908
42.	Bogumiłowice		200/2	Figura NSPJ	1927
43.	Bogumiłowice		378/1	Figura NMP	1889
44.	Bogumiłowice	10	518/1	Dom mieszk.	1925
45.	Bogumiłowice	11	520/3	Dom mieszk.	1934
46.	Bogumiłowice	12	521	Dom mieszk.	1910
47.	Bogumiłowice	18	523	Dom mieszk.	1929
48.	Bogumiłowice	19	560	Dom mieszk.	1920
49.	Bogumiłowice	24	557	Dom mieszk.	l. 40 XX w.
50.	Bogumiłowice	25	527	Dom mieszk.	1925
51.	Bogumiłowice	28	526	Dom mieszk.	1926 r.
52.	Bogumiłowice	31	536/1	Bud. gosp.	l. 20 XX w.
53.	Bogumiłowice	32	532	Dom mieszk.	1920
54.	Bogumiłowice	38	627/1	Dom mieszk.	1890
55.	Bogumiłowice	48	630/1	Dom mieszk.	1931
56.	Bogumiłowice	53	544/1 i 544/2	Dom mieszk.	1908
57.	Bogumiłowice	57	633	Dom mieszk.	1 poł. XX w.
58.	Bogumiłowice	63	638	Dom mieszk.	1934
59.	Bogumiłowice	63	638	Obora	1934
60.	Bogumiłowice	67	497/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.
61.	Bogumiłowice	79	486	Dom mieszk.	l. 30 XX w.
62.	Bogumiłowice	83	395/7	Dom mieszk.	1919
63.	Bogumiłowice	90	389	Dom mieszk.	1926
64.	Bogumiłowice	92	388	Dom mieszk.	1934
65.	Bogumiłowice	95	384	Dom mieszk.	1923
66.	Bogumiłowice	96	383	stodoła	1920
67.	Bogumiłowice	103	188	Stodoła	1905
68.	Bogumiłowice	104	189	Dom mieszk.	l. 20 XX w.
69.	Bogumiłowice	106	185/1	Dom mieszk.	1910
70.	Bogumiłowice	107	191	Dom mieszk.	k. XIX w.
71.	Bogumiłowice	108	192	Dom mieszk.	1910
72.	Bogumiłowice	113	198/1	Dom mieszk.	k. XIX w.
73.	Bogumiłowice	114	196/1	Dom mieszk.	1920
74.	Bogumiłowice	115	200/1	Dom mieszk.	l. 40 XX w.
75.	Bogumiłowice	129	163	Dom mieszk.	1896
76.	Bogumiłowice	130	160	Dom mieszk.	1927
77.	Bogumiłowice	132	158	Dom mieszk.	k. XIX w.
78.	Bogumiłowice	143	124	Dom mieszk.	1933
79.	Bogumiłowice	147	21	Dom mieszk.	l. 30 XX w.

80.	Bogumiłowice	148	20	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
81.	Bogumiłowice	148	20	Stajnia	l. 30 XX w.	
82.	Bogumiłowice	159	230	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
83.	Bogumiłowice	159	230	Stajnia	l. 30 XX w.	
84.	Bogumiłowice		505/13	Dom ze sklepem	2 poł. XIX w.	
85.	Bogumiłowice			Stan. archeol. 1		
86.	Gosławice		105	Cmentarz woj. nr 214	1915-17	A-385 z 16.06.1985
87.	Gosławice		308/2	Figura NMP	1935	
88.	Gosławice		273	Figura NMP	1877	
89.	Gosławice					
90.	Gosławice		865/4	Figura Chrystusa zm.	1854	
91.	Gosławice	1	287/1	Dom mieszk.	1920	
92.	Gosławice	1	287/1	Stodoła	1920	
93.	Gosławice	3	98/5	Dom mieszk.	1920	
94.	Gosławice	6	94/6	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
95.	Gosławice	10	283/2	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
96.	Gosławice	12	280	Dom mieszk.	1920	
97.	Gosławice	12	280	Stajnia	1920	
98.	Gosławice	18	271/2	Stajnia	1918	
99.	Gosławice	20	205	Dom mieszk.	1920	
100.	Gosławice	20	205	Stajnia	1920	
101.	Gosławice	21	207	Stodoła	1920	
102.	Gosławice	24	210/2	Dom mieszk.	1920	
103.	Gosławice	24	210/2	Stodoła	1920	
104.	Gosławice	25	209/2 i 209/3	Dom mieszk.	1920	
105.	Gosławice	25	209/2	Stodoła	1917	
106.	Gosławice	26	213	Stodoła	1920	
107.	Gosławice	31	223	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
108.	Gosławice	32	222	Dom mieszk.	1936	
109.	Gosławice	33	224/1	Dom mieszk.	1910	
110.	Gosławice	33	224/1	Stodoła	1910	
111.	Gosławice	34	225	Dom mieszk.	1936	
112.	Gosławice	34	225	Stodoła	1936	
113.	Gosławice	35	226	Dom mieszk.	1936	
114.	Gosławice	37	237/1	Stodoła	1900	
115.	Gosławice	42	176	Dom mieszk.	1935	
116.	Gosławice	43	179	Stodoła	1910	
117.	Gosławice	55		Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
118.	Gosławice	62	245	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	

119.	Gosławice	66	231	Dom mieszk.	1930	
120.	Gosławice	68	230/2	Dom mieszk.	1934	
121.	Gosławice	69	236	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
122.	Gosławice	71	248	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
123.	Gosławice	73	250	Dom mieszk.	1920	
124.	Gosławice	77	219	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
125.	Gosławice	78	220	Dom mieszk.	1920	
126.	Gosławice	81	216	Dom mieszk.	1920	
127.	Gosławice	84	259	Dom mieszk.	1919	
128.	Gosławice	85	260	Dom mieszk.	1909	
129.	Gosławice			Stan. archeol. 1		
130.	Gosławice			Stan. archeol.2		
131.	Gosławice			Stan. archeol.3		
132.	Gosławice			Stan. archeol.4		
133.	Gosławice			Stan. archeol.5		
134.	Kępa Bogumilowicka	2	31	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
135.	Kępa Bogum.	4	33	Dom mieszkalny.	. 20 XX w.	
136.	Kępa Bogum.	10	41	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
137.	Kępa Bogum.	11	26	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
138.	Kępa Bogum.	15	22	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
139.	Kępa Bogum.	16	21/1	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
140.	Kępa Bogum.	19	48	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
141.	Komorów		79/4	Krzyż przydrożny	1929	
142.	Komorów		249	Figura MB Różańcowej	1907	
143.	Komorów		126/10	Szkoła	1924	
144.	Komorów	6	321	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
145.	Komorów	8	320	Dom mieszk.	1935	
146.	Komorów	8	318/1	Stodoła	1935	
147.	Komorów	10	317/1	Dom mieszk.	1910	
148.	Komorów	26	207	Dom mieszk.	1935	
149.	Komorów	32	215	Dom mieszk.	1935	
150.	Komorów	36	218	Dom mieszk.	1931	
151.	Komorów	49	276/2	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
152.	Komorów	50	275	Dom mieszk.	1922	
153.	Komorów	52	274	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
154.	Komorów	54	277	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
155.	Komorów	59		Dom mieszk.	1906	
156.	Komorów	60	272	Dom mieszk.	1920	

157.	Komorów	66	132/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
158.	Komorów	67	133	Dom mieszk.	1917	
159.	Komorów	69	116	Dom mieszk.	1. 30 XX w.	
160.	Komorów	87	92/3	Dom mieszk.	1936	
161.	Komorów	89	67/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
162.	Komorów	97	36	Dom mieszk.	1. 30 XX w.	
163.	Komorów	98	37/4	Dom mieszk.	1. 30 XX w.	
164.	Komorów	103	81/2	Dom mieszk.	1. 30 XX w.	
165.	Komorów			Stan. archeol. 1		
166.	Komorów			Stan. archeol. 2		
167.	Komorów			Stan. archeol. 3		
168.	Komorów			Stan. archeol. 4		
169.	Komorów			Stan. archeol. 5		
170.	Komorów			Stan. archeol. 6		
171.	Komorów			Stan. archeol. 7		
172.	Komorów			Stan. archeol. 8		
173.	Lętowice	104	1389/4	Dwór	Pocz. XIX w.	
174.	Lętowice		1389/3	Stajnia dworska	Pocz. XIX w.	
175.	Lętowice		1389/1, 1389/2, 1389/3, 1389/4	Park	XIX w.	
176.	Lętowice		912, 913, 914	Cmentarzysko kultury przeworskiej	I-II w. p.n.e	A-312 z 18.09.1987
177.	Lętowice		780/2	Cmentarz woj. 283	1915-17	
178.	Lętowice		623/1	Kaplica	1927	
179.	Lętowice		623/4, 623/5	Dzwonnica	Po 1945	
180.	Lętowice		623/2	Pomnik poległych 1914-20	1926	
181.	Lętowice		1389/3	Figura św. Floriana	2 poł. XIX w.	
182.	Lętowice		607	Figura MB Różańcowej	1889	
183.	Lętowice		1350/2	Figura Chrystusa uwięzionego	1857	
184.	Lętowice	7		Stodoła	1935	
185.	Lętowice	9	773/1	Dom mieszk.	1938	
186.	Lętowice	10	905	Dom mieszk.	1939	
187.	Lętowice	16	778/1	Dom mieszk.	1920	
188.	Lętowice	21	788/3	Dom mieszk.	1904	
189.	Lętowice	25	862	Dom mieszk.	1920	

190.	Łętowice	27	857/1	Dom mieszk.	1935	
191.	Łętowice	28	851/2	Dom mieszk.	1939	
192.	Łętowice	32		Dom mieszk.	2 poł. XIX w.	
193.	Łętowice	33	1477	Dom mieszk.	1925	
194.	Łętowice	33	1477	Stajnia	1925	
195.	Łętowice	34	1476	Dom mieszk.	1926	
196.	Łętowice	38	1467	Dom mieszk.	1920	
197.	Łętowice	45		Dom mieszk.	1938	
198.	Łętowice	46	672	Dom mieszk.	1938	
199.	Łętowice	48	670	Dom mieszk.	1907	
200.	Łętowice	48	670	Stajnia	1907	
201.	Łętowice	49b	1459	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
202.	Łętowice	64	663	Dom mieszk.	1936	
203.	Łętowice	76	1429	Dom mieszk.	1930	
204.	Łętowice	96	653	Dom mieszk.	1904	
205.	Łętowice	107	604/5	Dom mieszk.	1938	
206.	Łętowice	112	596	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
207.	Łętowice	112	596	Stodoła	l. 30 XX w.	
208.	Łętowice	115	593	Dom mieszk.	1910	
209.	Łętowice	115	593	Stodoła	1931	
210.	Łętowice	115	593	Stajnia	1915	
211.	Łętowice	120	590/1	Dom mieszk.	1934 r.	
212.	Łętowice	120	590/1	Stajnia	1 poł. XX w.	
213.	Łętowice	123	1292	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
214.	Łętowice	128	1341	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
215.	Łętowice	130	1344/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
216.	Łętowice	131	1297	Dom mieszk.	1932	
217.	Łętowice	133	1299	Dom mieszk.	1938	
218.	Łętowice	139	1354/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
219.	Łętowice	142	1311	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
220.	Łętowice	144	1372	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
221.	Łętowice	156	1219/1	Dom mieszk.	1900	
222.	Łętowice	156	1219/1	Stodoła	1920	
223.	Łętowice	161		Dom mieszk.	1930	
224.	Łętowice	167	1221/1	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
225.	Łętowice	170	1201	Dom mieszk.	1920	
226.	Łętowice	170	1201	Stodoła	1920	
227.	Łętowice	172	1264	Dom mieszk.		
228.	Łętowice	173	1263	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
229.	Łętowice	189	1280/1	Dom mieszk.	1936	
230.	Łętowice	190	1285	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	

231.	Lętowice	192	1284	Dom mieszk.	1903	
232.	Lętowice	205	396	Dom mieszk.	1930	
233.	Lętowice	208	402/2	Dom mieszk.	1926	
234.	Lętowice	237	441	Dom mieszk.	1926	
235.	Lętowice	238	438	Dom mieszk.	l. 40-50 XX w.	
236.	Lętowice	239	437	Dom mieszk.	1932	
237.	Lętowice	240	435/1	Dom mieszk.	1925	
238.	Lętowice	245	419	Dom mieszk.	1909	
239.	Lętowice	245	419	Stodoła	1933	
240.	Lętowice	246	425	Dom mieszk.	1919	
241.	Lętowice	249	130/3	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
242.	Lętowice	256	561	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
243.	Lętowice	257	562/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
244.	Lętowice	260	564/1	Dom mieszk.	1930	
245.	Lętowice	262	571	Dom mieszk.	1881	
246.	Lętowice	263	572	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
247.	Lętowice	271	550	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
248.	Lętowice	276	577	Dom mieszk.	1920	
249.	Lętowice	279	579/2	Dom mieszk.	1905	
250.	Lętowice	282	611	Dom mieszk.	k. XIX w.	
251.	Lętowice	282	611	Komórka	k. XIX w.	
252.	Lętowice	285	559	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
253.	Lętowice	290	848/1	Dom mieszk.	1913	
254.	Lętowice	290	848/1	Stodoła	1913	
255.	Lętowice	291	615	Dom mieszk.	1938	
256.	Lętowice			Stan. archeol.1		
257.	Lętowice			Stan. archeol.2		
258.	Lętowice			Stan. archeol.3		
259.	Lętowice			Stan. archeol.4		
260.	Lętowice			Stan. archeol.5		
261.	Lętowice			Stan. archeol.6		
262.	Lętowice			Stan. archeol.7		
263.	Lętowice			Stan. archeol.8		
264.	Lętowice			Stan. archeol.9		
265.	Lętowice			Stan. archeol.10		
266.	Lętowice			Stan. archeol.11		
267.	Mikołajowice	1	332/10	Dom mieszk.	1860	
268.	Mikołajowice	1	332/10	Spichlerz	1860	
269.	Mikołajowice	186	440	Szkoła	1920	

270.	Mikołajowice		747	Krzyż	1911	
271.	Mikołajowice		778/3	Figura MB	1863	
272.	Mikołajowice		459/3	Krzyż	1912	
273.	Mikołajowice	6	81	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
274.	Mikołajowice	11	108	Dom mieszk.	1920	
275.	Mikołajowice	12	78	Dom mieszk.	1928	
276.	Mikołajowice	12	78	Stodoła	1922	
277.	Mikołajowice	15	388/1	Dom mieszk.	1945	
278.	Mikołajowice	15	388/1	Stodoła	l. 20 XX w.	
279.	Mikołajowice	16	387	Dom	l. 30 XX w.	
280.	Mikołajowice	23	362/2	Dom mieszk.	1938	
281.	Mikołajowice	23	362/2	Stodoła	1938	
282.	Mikołajowice	23	362/2	Obora	1939	
283.	Mikołajowice	25	441/1	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
284.	Mikołajowice	25	441/1	Stodoła	l. 20 XX w.	
285.	Mikołajowice	25	441/2	Obora	l. 20 XX w.	
286.	Mikołajowice	31	453	Dom mieszk.	Pocz. XX w.	
287.	Mikołajowice	31	453	Stajnia	Pocz. XX w.	
288.	Mikołajowice	32	454	Dom mieszk.	1934	
289.	Mikołajowice	35	458/1	Dom mieszk.	1934	
290.	Mikołajowice	37	466	Dom mieszk.	1936	
291.	Mikołajowice	40	470	Dom mieszk.	1936	
292.	Mikołajowice	48	516/1	Dom mieszk.	1932	
293.	Mikołajowice	61	529/2	Dom mieszk.	1936	
294.	Mikołajowice	63	522/1	Dom mieszk.	1930	
295.	Mikołajowice	64	523/1	Dom mieszk.	1935	
296.	Mikołajowice	66	528/1	Dom mieszk.	1935	
297.	Mikołajowice	74	536/2	Dom mieszk.	1934	
298.	Mikołajowice	75	580	Dom mieszk.	l. 40 XX w.	
299.	Mikołajowice	76	538	Dom mieszk.	1920	
300.	Mikołajowice	78	540	Dom mieszk.	l poł. XX w.	
301.	Mikołajowice	81	550	Dom mieszk.	1935	
302.	Mikołajowice	82	551/1	Dom mieszk.	1935	
303.	Mikołajowice	83	552	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
304.	Mikołajowice	84	541	Dom mieszk.	1935	
305.	Mikołajowice	93	845	Dom mieszk.	1930	
306.	Mikołajowice	95	841/1	Dom mieszk.	1921	
307.	Mikołajowice	96	840/2	Dom mieszk.	1936	
308.	Mikołajowice	98	838	Dom mieszk.	1934	
309.	Mikołajowice	101	831	Dom mieszk.	1935	
310.	Mikołajowice	103	825/1	Dom mieszk.	1930	

311.	Mikołajowice	108	435/1	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
312.	Mikołajowice	115	428	Dom mieszk.	1934	
313.	Mikołajowice	116	427	Dom mieszk.	1934	
314.	Mikołajowice	116	427	Stodoła	1920	
315.	Mikołajowice	117	426	Dom mieszk.	Pocz. XX w.	
316.	Mikołajowice	117	426	Stodoła	1920	
317.	Mikołajowice	118	425	Dom mieszk.	1934	
318.	Mikołajowice	122	330	Dom mieszk.	1920	
319.	Mikołajowice	136	802	Dom mieszk.	1942	
320.	Mikołajowice	150	747	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
321.	Mikołajowice	155	694	Dom mieszk.	694	
322.	Mikołajowice	162	683	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
323.	Ostrów		129	Figura MB	1854	
324.	Ostrów		165/5	Figura NMP	1935	
325.	Ostrów	2	109	Dom mieszk.	1935	
326.	Ostrów	3	111	Dom mieszk.	1930	
327.	Ostrów	10	11	Dom mieszk.	1920	
328.	Ostrów	12	8/2	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
329.	Ostrów	28	50	Dom mieszk.	1927	
330.	Ostrów	39	65	Dom mieszk.	1920	
331.	Ostrów	45	140	Dom mieszk.	1928	
332.	Ostrów	50	164/1	Dom mieszk.	1922	
333.	Ostrów	51	164/2	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
334.	Ostrów	60	240/2	Dom mieszk.	1932	
335.	Ostrów	62	238	Dom mieszk.	1934	
336.	Ostrów	64	243/5	Dom mieszk.	1935	
337.	Ostrów	69	191/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
338.	Ostrów	70	190	Stodoła	1930	
339.	Ostrów	71	189	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
340.	Ostrów	74	185	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
341.	Ostrów	80	100/1	Stodoła	1 poł. XX w.	
342.	Ostrów	97	214/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
343.	Ostrów	113	238	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
344.	Ostrów			Stan. archeol.1		
345.	Ostrów			Stan. archeol.2		
346.	Ostrów			Stan. archeol.3		
347.	Ostrów			Stan. archeol.4		
348.	Ostrów			Stan. archeol.5		
349.	Ostrów			Stan. archeol.6		
350.	Ostrów			Stan. archeol.7		
351.	Ostrów			Stan. archeol.8		

352.	Ostrów			Stan. archeol.9		
353.	Ostrów			Stan. archeol.10		
354.	Ostrów			Stan. archeol.11		
355.	Ostrów			Stan. archeol.12		
356.	Ostrów			Stan. archeol.13		
357.	Ostrów			Stan. archeol.14		
358.	Ostrów			Stan. archeol.15		
359.	Ostrów			Stan. archeol.16		
360.	Rudka		316	Cmentarz woj.213	1915-17	
361.	Rudka	144	317	Kaplica św. Zofii	1911	
362.	Rudka		342	Figura NS	1935	
363.	Rudka		186	Krzyż-figura	1935	
364.	Rudka	102	253	Plebania	1944	
365.	Rudka	20	303	Dom mieszk.	1900	
366.	Rudka	37	340	Dom mieszk.	1917	
367.	Rudka	38	336	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
368.	Rudka	53	524/1	Dom mieszk.	k. XIX w.	
369.	Rudka	78	397/2	Dom mieszk.	1910	
370.	Rudka	87	409/1	Dom mieszk.	1910	
371.	Rudka	93	434	Dom mieszk.	1929	
372.	Rudka	93	434	Stodoła	1929	
373.	Rudka	111	443/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
374.	Rudka			Stan archeol.1		
375.	Rudka			Stan archeol. 2		
376.	Rudka			Stan archeol. 3		
377.	Rudka			Stan archeol. 4		
378.	Rudka			Stan archeol. 5		
379.	Rudka			Stan archeol. 6		
380.	Rudka			Stan archeol. 7		
381.	Rudka			Stan archeol. 8		
382.	Rudka			Stan archeol. 9		
383.	Rudka			Stan archeol. 10		
384.	Rudka			Stan archeol. 11		

385.	Rudka			Stan. archeol. 12		
386.	Rudka			Stan. archeol. 13		
387.	Rudka			Stan. archeol. 14		
388.	Sieciechowice	1	164	Dom mieszk.	1919	
389.	Sieciechowice	6	140	Stodoła	1935	
390.	Sieciechowice	14	33/3	Dom mieszk.	1936	
391.	Sieciechowice	14	33/3	Stodoła	1936	
392.	Sieciechowice	14	33/3	Stajnia	1936	
393.	Sieciechowice	18	114/1	Dom mieszk.	1925	
394.	Sieciechowice	18	114/1	Stodoła	1925	
395.	Sieciechowice	22	62/1 i 62/2	Dom mieszk.	1935	
396.	Sieciechowice	25	66/1	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
397.	Wierzchosławice		1953/1	Cmentarz woj.nr 215	1915-17	A -1339/M z 19.04.2013
398.	Wierzchosławice		1317	Dom Ludowy	1924	A-246 z 09.03.1984
399.	Wierzchosławice	698	231/1	Do mieszk.	1905-13	A-382 z 12.04.1995
400.	Wierzchosławice	698	231/1	Stajnia (biuro)	1905-13	A-382 z 12.04.1995
401.	Wierzchosławice	698	231/1	stodoła	1905-13	A-382 z 12.04.1995
402.	Wierzchosławice	698	231/1	stodoła- Spichlerz	1905-13	A-382 z 12.04.1995
403.	Wierzchosławice	698	231/1	Budynek piwnicy	1905-13	A-382 z 12.04.1995
404.	Wierzchosławice		1390	Kościół par.	1818	A-254 z 26.06.1985
405.	Wierzchosławice		1390	Dzwonnica	1957	
406.	Wierzchosławice	83	1386/4	Plebania	1921	
407.	Wierzchosławice		223/3	Figura NMP	1910	
408.	Wierzchosławice		1593/1 i 1593/2	Cmentarz par.	1818	
409.	Wierzchosławice		865/4	Figura Zmartwych.	1854	
410.	Wierzchosławice		575	Stary dom Witosa	1 poł. XIX w.	
411.	Wierzchosławice		229/4	Kapliczka Jana Nepomucena	1 poł. XIX w.	
412.	Wierzchosławice		1202/3	Kapliczka MB	1910	
413.	Wierzchosławice		2332/1	Kapliczka św. Władysława	2 poł. XIX w.	
414.	Wierzchosławice		1939/2	Kapliczka	1866	

415.	Wierzchosławice		1953/2	Kaplica Witosów	1943	
416.	Wierzchosławice		1953/1	Kaplica ks. Nestorowicza	1864	
417.	Wierzchosławice		684/2	Kapliczka	1876	
418.	Wierzchosławice		183/2	Kapliczka	1876	
419.	Wierzchosławice		1317	Pomnik pol.	1938	
420.	Wierzchosławice		935/3	Krzyż-figura	1851	
421.	Wierzchosławice		1318/1 i 1318/2	Młyn	1923	
422.	Wierzchosławice	5	2324/2	Dom mieszk.		
423.	Wierzchosławice	48	2161	Dom mieszk.		
424.	Wierzchosławice	50	1398	Dom mieszk.	l. 40-50 XX w.	
425.	Wierzchosławice	54	1413	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
426.	Wierzchosławice	67	1945	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
427.	Wierzchosławice	71	1956/1	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
428.	Wierzchosławice	89a	1968	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
429.	Wierzchosławice	90	1696	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
430.	Wierzchosławice	91	1979	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
431.	Wierzchosławice	113	1195/1	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
432.	Wierzchosławice	122	1405	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
433.	Wierzchosławice	126	720/2	Dom mieszk.	l. 50 XX w.	
434.	Wierzchosławice	135	1248	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
435.	Wierzchosławice	177	664	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
436.	Wierzchosławice	227	562/4	Dom mieszk.	Pocz. XX w.	
437.	Wierzchosławice	232		Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
438.	Wierzchosławice	232		Stodoła	1 poł. XX w.	
439.	Wierzchosławice	240	551	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
440.	Wierzchosławice	240	551			
441.	Wierzchosławice	243		Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
442.	Wierzchosławice	244	543/2	Dom mieszk.		
443.	Wierzchosławice	244	543/2	Stodoła		
444.	Wierzchosławice	274	463/4	Dom mieszk.	Koniec XIX w.	
445.	Wierzchosławice	276	465	Dom mieszk.	1890	
446.	Wierzchosławice	292	494/2	Dom mieszk.	1892	
447.	Wierzchosławice	304	517/2	Dom mieszk.	Pocz. XX w.	
448.	Wierzchosławice	304	517/2	Stajnia	1 poł. XX w.	
449.	Wierzchosławice	304	517/2	Stodoła	1 poł. XX w.	
450.	Wierzchosławice	341	1526	Dom mieszk.	1931	
451.	Wierzchosławice	345		Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
452.	Wierzchosławice	346	1530	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
453.	Wierzchosławice	347	1531	Dom mieszk.	1866	

454.	Wierzchosławice	347	1531	Obora	1866	
455.	Wierzchosławice	347	1531	Stodoła	1866	
456.	Wierzchosławice	348	1601	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
457.	Wierzchosławice	352	1669	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
458.	Wierzchosławice	355	1678	Dom mieszk.	1938	
459.	Wierzchosławice	358	1693	Dom mieszk.	1935	
460.	Wierzchosławice	361	1697	Dom mieszk.	l. 20 XX w.	
461.	Wierzchosławice	363	1697/1	Dom mieszk.	1938	
462.	Wierzchosławice	363	1691/1	Stajnia	1938	
463.	Wierzchosławice	367	1701	Dom mieszk.	1929	
464.	Wierzchosławice	371	1706	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
465.	Wierzchosławice	371	1706	Stodoła	l. 30 XX w.	
466.	Wierzchosławice	373	1707/1	Dom mieszk.	1920	
467.	Wierzchosławice	375	1709/1	Dom mieszk.	1910	
468.	Wierzchosławice	379	1714	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
469.	Wierzchosławice	390	1728	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
470.	Wierzchosławice	390	1728	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
471.	Wierzchosławice	394	1729/1	Dom mieszk.	1929	
472.	Wierzchosławice	404	1823/1	Dom mieszk.	1936	
473.	Wierzchosławice	404	1823/1	Stodoła	1 poł. XX w.	
474.	Wierzchosławice	406	2001/1	Dom mieszk.	l. 30 XX w.	
475.	Wierzchosławice	406	2001/1	Stodoła	l. 30 XX w.	
476.	Wierzchosławice	408	1883	Dom mieszk.	1920	
477.	Wierzchosławice	418	1297	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
478.	Wierzchosławice	421	1921	Dom mieszk.	1937	
479.	Wierzchosławice	434	1893/2	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
480.	Wierzchosławice	434	1893/2	Stajnia	1 poł. XX w.	
481.	Wierzchosławice	454	1587	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
482.	Wierzchosławice	454	1587	Stodoła	1 poł. XX w.	
483.	Wierzchosławice	450	1593	Dom mieszk.	1 poł. XX w.	
484.	Wierzchosławice	450	1593	Stodoła	1 poł. XX w.	
485.	Wierzchosławice			Stan. archeol.1		
486.	Wierzchosławice			Stan. archeol.2		
487.	Wierzchosławice			Stan. archeol.3		
488.	Wierzchosławice			Stan. archeol.4		
489.	Wierzchosławice			Stan. archeol.5		
490.	Wierzchosławice			Stan. archeol.6		
491.	Wierzchosławice			Stan. archeol.7		
492.	Wierzchosławice			Stan. archeol.8		
493.	Wierzchosławice			Stan. archeol.9		
494.	Wierzchosławice			Stan.		

				archeol.10		
495.	Wierzchosławice			Stan. archeol.11		
496.	Wierzchosławice			Stan. archeol.12		
497.	Wierzchosławice			Stan. archeol.13		
498.	Wierzchosławice			Stan. archeol.14		
499.	Wierzchosławice			Stan. archeol.15		
500.	Wierzchosławice			Stan. archeol.16		
501.	Wierzchosławice			Stan. archeol.17		
502.	Wierzchosławice			Stan. archeol.18		
503.	Wierzchosławice			Stan. archeol. 19		
504.	Wierzchosławice			Stan. archeol. 20		
505.	Wierzchosławice			Stan. archeol. 21		
506.	Wierzchosławice			Stan archeol. 22		
507.	Wierzchosławice			Stan archeol. 23		
508.	Wierzchosławice			Stan archeol. 24		
509.	Wierzchosławice			Stan archeol. 25		
510.	Wierzchosławice			Stan archeol. 26		
511.	Wierzchosławice			Stan archeol. 27		
512.	Wierzchosławice			Stan archeol. 28		
513.	Wierzchosławice			Stan. archeol. 29		
514.	Wierzchosławice			Stan archeol. 30		

4.4. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Przy waloryzacji zasobu dziedzictwa kulturowego wydzielić można trzy grupy obiektów zabytkowych: a) obiekty o okazałej formie, za to ze skromnym ładunkiem treściowym; b) obiekty o skromnej formie, za to znaczących ładunkach treściowych; c) o przeciętnych walorach. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy będą należeć do dwóch pierwszych grup. Do zabytków o przeważnie okazałej formie, jak i znaczącym ładunku treściowym zaliczyć trzeba budynki związane z osobą Wincentego Witosa:

Zagroda Wincentego Witosa – obecnie siedziba muzeum

zagrodę Witosów, Dom Ludowy, stary dom Witosów i kaplicę Witosów na cmentarzu parafialnym, a także budynki, które powstały podczas sprawowania przez Witosa urzędu wójta, jak np. młyn. W znacznym stopniu wyznaczają one historyczną tożsamość Wierzchosławic.

Dom Ludowy w Wierzchosławicach

Drugą grupę zabytków bardzo istotnych dla gminy stanowią **sześć cmentarzy z okresu I wojny światowej**: nr 211 i 212 w Bobrownikach Małych, nr 214 w Gosławicach, nr 283 w

Łętowicach, nr 213 w Rudce i nr 215 w Wierzchosławicach. Trzy z nich wpisane są do rejestru zabytków województwa małopolskiego. Wskazane byłoby wpisanie na niątkę pozostałych.

Cmentarz wojenny nr 212 w Bobrownikach Małych

Zabytkiem o najwyższym znaczeniu dla gminy jest **założenie dworsko-parkowe w Łętowicach**. Ostatnie zachowane tego typu założenie na terenie gminy Wierzchosławice.

Budynek dworu w Łętowicach

Zabytkiem architektury sakralnej, który należy zaliczyć do zabytków o najwyższym znaczeniu dla gminy jest **kościół parafialny pw. Matki Bożej Pocieszenia** 1818 r. z późniejszą dzwonnica.

Kościół parafialny w Wierzchosławicach

Zabytkami o skromniejszej formie i różnej wartości ładunku treściowym są kapliczki i figury przydrożne. Niemniej trudno wyobrazić sobie bez nich krajobraz kulturowy gminy. Najstarszą figurą jest na terenie gminy **figura św. Jana Nepomucena w Bobrownikach Małych** z 1742 r. znajdująca się na terenie cmentarza wojennego (na zdjęciu poniżej).

Jedyną drewnianą kapliczką na terenie gminy Wierchosławice jest pochodząca z 1. poł. XIX w. **kapliczka św. Jana Nepomucena** w Wierchosławicach. Wyróżniają się też okazałe kapliczki domkowe w tej miejscowości.

Kapliczka św. Jana Nepomucena w Wierchosławicach

Zdecydowanie najliczniejszą kategorię zabytków w Gminnej ewidencji zabytków stanowią **obiekty tradycyjnego budownictwa ludowego**. W porównaniu z innymi kategoriami zabytków jest ona najtrudniejsza do ochrony, a liczba tych obiektów zmniejsza się z roku na rok lub ewentualnie ulega przebudowie, która zaciera ich zabytkowy charakter. Część z nich jest opuszczona i staje się ruiną, inne w trakcie rozbiórki lub funkcjonują jako skład staroci. Ostatnią chałupą krytą strzechą jest stary dom Witosów.

Jedynym zabytkiem archeologicznym na terenie gminy jest **cmentarzysko kultury przeworskiej w Łętowicach**. Posiada ono znaczenie również w skali polskiej. Zostało on przebadane przez archeologów. Nie zachowały się wprawdzie jego pozostałości terenowe, ale wskazane byłoby ustawienie w jego miejscu tablicy informacyjnej, na której podane byłyby także dane na temat intensywnego osadnictwa ludności tej kultury w I-II n.e.

5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Silne strony	Słabe strony
<p>Dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu gminy.</p> <p>Obecność zabytków powiązanych z osobą Wincentego Witosa, postaci historycznej o znaczeniu ogólnopolskim</p> <p>Zachowanie zasadniczych cech krajobrazu kulturowego gminy.</p> <p>Liczne wyeksponowane kapliczki przydrożne podnoszące walory krajobrazu kulturowego</p> <p>Niewielka odległość od miasta Tarnowa, Wojnicza</p> <p>Dogodne położenie – dobre powiązanie komunikacyjne z Tarnowem (centrum turystyczne) i z autostradą (zjazd z autostrady w Wierzchosławicach), stacja kolejowa w Bogumiłowicach.</p> <p>Duża liczba szlaków turystycznych pieszych, rowerowych i tematycznych ułatwiających dotarcie do obiektów zabytkowych.</p>	<p>Szybkie znikanie z krajobrazu kulturowego gminy zabytkowych drewnianych budynków mieszkalnych i pogarszający się stan techniczny zachowanych.</p> <p>Brak łatwo dostępnej informacji o najcenniejszych zabytkach umieszczanych bezpośrednio w ich otoczeniu.</p> <p>Brak katalogowych projektów budynków mieszkalnych i gospodarczych nawiązujących do miejscowej tradycji, które można by było wykorzystać przy realizacji kolejnych inwestycji.</p> <p>Słaba świadomość społeczna dotycząca wartości obiektów zabytkowych i potrzeby ich ochrony</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>Możliwość pozyskiwania środków z różnych źródeł na prace konserwatorskie i działania strukturalne dotyczące ochrony zabytków.</p> <p>Podnoszenie atrakcyjności turystycznej przy wykorzystaniu zasobów kulturowych,</p> <p>Podnoszenie wśród lokalnej społeczności wiedzy i świadomości potrzeb zachowania</p>	<p>Brak wiedzy właścicieli o prawnych zobowiązaniach do należytego utrzymania obiektów historycznych.</p> <p>Przeprowadzanie prac remontowych i przebudów obiektów zabytkowych bez uzgodnień z konserwatorem.</p> <p>Traktowanie konieczności ochrony dziedzictwa</p>

dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego.	kulturowego jako problemu konfliktogennego i ograniczającego swobodę dysponowania własnością prywatną i publiczną.
Potencjał turystyczno-rekreacyjny.	
	Brak funduszy na utrzymanie obiektów zabytkowych
	Brak świadomości wartości zabudowy tradycyjnej i zainteresowania dla jej utrzymania
	Zastępowanie zabudowy tradycyjnej współczesną

6. Założenia programowe i zadania realizacyjne z szacunkowym kosztorysem

Określenie zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Wierzchosławice, zdiagnozowanie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń pozwala na wskazanie celu strategicznego zgodnego ze Strategią Rozwoju Gminy Wierzchosławice na lata 2009-2020: „Podniesienie turystyczno-rekreacyjnej konkurencyjności Gminy Wierzchosławice poprzez pełne wykorzystanie istniejących zasobów oraz budowę zaplecza okołoturystycznego. Zachowanie regionalnej różnorodności poprzez ochronę oryginalnych cech kulturowych oraz istniejących elementów dziedzictwa przyrodniczego gminy”.

Priorytet I. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Kierunek działań: Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Zadania:

- a. pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w pozyskaniu środków zewnętrznych na odnowę zabytków;
- b. wspieranie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych,
- c. zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą,
- d. dążenie do wykorzystania niezagospodarowanych obiektów zabytkowych do celów turystycznych, edukacyjnych, kulturalnych,
- e. uwzględnianie w studium i planie zagospodarowania przestrzennego Gminnej ewidencji zabytków – skreślenia obiektów nieistniejących i dopisanie kolejnych zabytków wpisanych do GEZ;

Kierunek działań: Dbanie o stan i porządek na cmentarzach wojennych oraz na miejscach pamięci będących pod opieką gminy.

Zadania: Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy cmentarzach wojennych i wokół miejsc pamięci.

Kierunek działań: Inwentaryzacja obiektów małej architektury sakralnej (kapliczki i krzyże przydrożne).

Zadania: Dokonanie przeglądu obiektów w sołectwach z udziałem sołtysów i radnych.

Priorytet II. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Kierunek działań: zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.

Zadanie: Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych miejscowości w planach zagospodarowania przestrzennego.

Priorytet III. Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego Gminy Wierzchosławice.

Kierunek działań: Ułatwienie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.

Zadania:

- a) popularyzacja zabytków gminy o największym znaczeniu;
- b) włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć lekcyjnych w szkołach podstawowych i gimnazjum na terenie Gminy Wierzchosławice;
- c) organizacja konkursów, imprez związanych z tematyką ochrony dóbr kultury;
- d) organizacja szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym skierowanych również do właścicieli obiektów zabytkowych;
- e) tworzenie zbioru i publikowanie materiałów archiwalnych takich jak stare zdjęcia, mapy z obszaru Gminy Wierzchosławice;
- f) tworzenie zbioru i publikowanie informacji o dziedzictwie niematerialnym gminy (obyczaje, obrzędy, stroje, przyspiewki);
- g) współpraca z Gminnym Centrum Kultury w Wierzchosławicach w zakresie promocji zespołu Swojacy (festiwale, koncerty, stroje) w celu kultywowania lokalnych tradycji;
- h) opracowanie i umieszczenie tablic informacyjnych przy najcenniejszych zabytkach; udostępnienie Gminnej ewidencji zabytków oraz Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Wierzchosławice na stronie internetowej Urzędu Gminy;
- i) udostępnienie informacji o obiektach zabytkowych w materiałach informacyjnych – broszurach, informatorach, folderach, ulotkach, gazecie samorządowej „Ziemia Wierzchosławicka” oraz na stronie internetowej Urzędu Gminy Wierzchosławice.

7. Instrumenty realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawnoekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne:

- a) uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zawierających ustalenia dotyczące ochrony obiektów zabytkowych;
- b) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków;
- c) wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty finansowe:

- j) w miarę możliwości budżetowych gminy finansowanie prac konserwatorskich i remontowych;
- k) dotacje
- l) subwencje
- m) aplikowanie o dofinansowanie z funduszy marszałkowskich, wojewódzkich i europejskich na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami.

Instrumenty koordynacji:

- a) spójność projektów i programów zawartych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach oraz planach rozwoju lokalnego;
- b) współpraca z parafiami rzymsko-katolickimi w zakresie wykonywania prac remontowo-restauratorskich przy zabytkowych obiektach sakralnych,
- c) współpraca z ośrodkami naukowymi.

Instrumenty społeczne:

- a) edukacja,
- b) promocja
- c) współdziałanie z organizacjami społecznymi.

Instrumenty kontrolne:

- a) bieżąca aktualizacja Gminnej ewidencji zabytków;
- b) monitorowanie stanu zagospodarowania przestrzennego;
- c) monitoring stanu technicznego zabytków.

8. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o opiece nad zabytkami i ochronie zabytków (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) nakłada na wójtów, burmistrzów i prezydentów

obowiązek sporządzania sprawozdań z realizacji programu co 2 lata. Sprawozdanie przedkładane Radzie Gminy powinno zawierać informację o ewentualnych zmianach zachodzących w Gminnej ewidencji zabytków oraz rejestrze zabytków, informacje o działaniach podejmowanych na rzecz opieki nad zabytkami oraz o postulatach mieszkańców i właścicieli obiektów dotyczących ochrony obiektów zabytkowych.

Dla oceny realizacji programu proponowane są następujące wskaźniki:

- Poziom wydatków budżetu gminy na realizację programu ochrony i opieki nad zabytkami,
- Wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę,
- Liczba obiektów poddanych pracom zabezpieczającym przed pożarem, zniszczeniem lub kradzieżą,
- Liczba obiektów poddanych pracom rewaloryzacyjnym, konserwatorskim,
- Liczba działań, projektów związanych z promocją obiektów zabytkowych,
- Liczba działań, projektów związanych z edukacją kulturową,
- Ilość zinwentaryzowanych zabytkowych nagrobków,
- Ilość wniosków o wpis do rejestru zabytków,
- Ilość wprowadzonych zmian do Gminnej ewidencji zabytków,
- Ilość uzupełnionych kart adresowych zabytków,
- Ilość nowych obiektów wpisanych do Gminnej ewidencji zabytków,
- Ilość aktualizacji dokonanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studium,
- Ilość inwestycji na obszarach objętych ochroną zabytków.

9. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami, obowiązek dbania o obiekty zabytkowe spoczywa na ich właścicielach i użytkownikach. Wsparcie dla właścicieli mogą stanowić środki publiczne z budżetu państwa, budżetu samorządu, funduszy celowych, w tym funduszy Unii Europejskiej czy z fundacji.

Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami, mogą być realizowane z uwzględnieniem środków :

- z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Program Wieloletni KULTURA +);
- z Unii Europejskiej (Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Mechanizm Finansowy EOG 2007- 2014, Fundusz Wymiany Kulturalnej);
- z Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- z Wojewódzkiego Urzędu Małopolskiego;
- z Sejmiku Województwa Małopolskiego;
- z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- z Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji;
- z Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy;
- z budżetu Gminy Wierzchosławice;

- z funduszy organizacji międzynarodowych (m.in. Europa Nostra, European Cultural Foundation);
- z funduszy krajowych organizacji pozarządowych (m.in. Fundacja Kronenberga, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, Lokalne Projekty Kulturalne, Fundacja Wspomagania Wsi);
- prywatnych- z budżetu osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych, środków pochodzących ze zbiórek i ofiarności publicznej, itp.

Dodatkowo, szczegółowe informacje i zasady dotyczące możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami można znaleźć na stronach internetowych: www.mkidn.gov.pl, www.interreg.gov.pl, www.minrol.gov.pl, www.mrr.gov.pl, www.funduszngo.pl, www.interreg.gov.pl.

Oprac. Krzysztof Moskal

Wykorzystana literatura

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2013 r. , poz. 1409 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r.- Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2013r., poz. 1232 ze zm.);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 627 ze zm.);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2014 r. poz. 518 ze zm.);
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2012 r., poz. 406 ze zm.);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1118);
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2012 r., poz. 987 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2012 r., poz. 642ze zm.);
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2011r. Nr 123, poz. 698 ze zm.);
- Strategia rozwoju kraju 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa listopad 2006;
- Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013, Ministerstwo Kultury;
- Uzupełnienie narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004-2020, Ministerstwo Kultury, Warszawa 2005.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta przez Radę Ministrów 13 kwietnia 13 grudnia 2011r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.
- Strategia rozwoju województwa małopolskiego na lata 2011-2020, uchwała Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011r.;

- Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2010-2013, uchwała Nr LIV/843/10 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 8 listopada 2010r.;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2011-2020, uchwała Nr XIII.84.2011 Rady Powiatu Tarnowskiego z dnia 15 listopada 2011r.;
- Studium uwarunkowań i kierunków i zagospodarowania przestrzennego Gminy Wierzchosławice, uchwała NrXVI/105/2000 Rady Gminy Wierzchosławice z dnia 27 stycznia 2000r.;
- Strategia Społeczno-Gospodarczego Rozwoju Gminy Wierzchosławice na lata 2009-2020 Uchwała Rady Gminy Wierzchosławice Nr XXXII/200/09 w dniu 29.09. 2009 r.;
- Moskal K., *Grody i zamki nad Dunajcem i Popradem*, wydawnictwo Koliber, Nowy Sącz 2011;
- *Wierzchosławice. Dzieje wsi i gminy*, pod red. Feliksa Kiryka i Zygmunta Ruty, wydawnictwo Secesja, Kraków 1994.

Przewodniczący Rady Gminy

Grzegorz Mikołajczyk